

Sara Jansson
Uppsala universitet
Socialpsykologi C - Vt 17
Handledare: Magdalena Vieira

UPPSALA
UNIVERSITET

”Tänk om någon fattar?”

- En kvalitativ intervjustudie om lesbiska kvinnor och heteronormens påverkan

Sara Jansson
Uppsala universitet
Socialpsykologi C - Vt 17
Handledare: Magdalena Vieira

Förord

Författaren vill här börja med att tacka sina informanter. Tack för er ärlighet och för att ni så modigt och öppen hjärtigt delade med er av både sorg och lycka. Ni är fantastiska, utan er - ingen studie!

Författaren vill även tacka Magdalena Vieira för bra handledning och grymt peppande under processens gång samt sociologiska institutionen som gjorde det möjligt att få skriva uppsatsen på distans. Sist men inte minst ett tack till mina medstudenter som stod ut med dåligt ljud och missförstånd över Skype.

Sara Jansson, Oslo 8e maj 2017

Sara Jansson
Uppsala universitet
Socialpsykologi C - Vt 17
Handledare: Magdalena Vieira

Sammanfattning

Homosexualitet ses fortfarande som en avvikelse i förhållande till den heterosexuella samhällsnormen och människor som definierar sig som homosexuella måste hantera en rad olika problem som heterosexuella människor inte behöver eftersom de är en del av normen. Med avstamp i George H. Meads identitetsteori och kompletterande stigmabegrepp från Erving Goffman ämnar studien undersöka hur den identitetsskapande processen kan se ut hos homosexuella kvinnor och vidare hur att vara lesbisk har påverkat deras självbild. Utifrån Michel Foucaults maktteori och definitionen av begreppet panoptikon undersöks upplevelsen av processen som det innebär att komma ut som homosexuell. Författaren närmar sig fenomenet genom kvalitativa intervjuer med människor som identifierar sig som kvinnor och som lesbiska. Studien visar att det att tillhöra en minoritet som hela tiden måste förhålla sig till en normativ majoritet har stor påverkan både när det gäller självbilden och identiteten hos lesbiska kvinnor.

Nyckelord: identitet, homosexualitet, heteronormativitet, stigma, kvalitativa intervjuer, fenomenologi

Sara Jansson
Uppsala universitet
Socialpsykologi C - Vt 17
Handledare: Magdalena Vieira

Abstract

Homosexuality is still seen as a deviation in comparison to the heterosexual norm and people who define themselves as homosexual must deal with problems that heterosexual people never have to because they are part of a normative structure. Starting with George H. Meads identity theory and complementing theories from Erving Hoffman regarding the concept of stigma the study aims to research the process of identity development for lesbian women as a minority group and furthermore how being a lesbian influences their self image. With base in Michel Foucaults theories about power and surveillance and his use of the concept Panopticon the study aims to investigate the process of "coming out". The writer of this paper analyses the different phenomenons through empiric data that is collected via qualitative interviews with women who identify themselves as lesbians. The study shows that being a part of a sexual minority group has a large impact on the self image and identity development for these lesbian women.

Keywords: identity, homosexuality, heteronormativity, stigma, qualitative interviews, phenomenology

Innehållsförteckning

Förord.....	1
Sammanfattning.....	1
Abstracts.....	1
1. Inledning.....	1
1.1 Syfte och frågeställningar.....	2
1.2 Uppsatsens disposition.....	2
2. Tidigare forskning.....	3
2.1 Identitet och stigma.....	4
2.2 Komma ut-processen och dess betydelse.....	7
3. Teoretiska utgångspunkter	8
3.1 Identitet.....	9
3.1.1 Jaget.....	9
3.2 Stigma.....	10
3.2.1 Fläckar på den personliga karaktären.....	10
3.3 Makt/övervakning.....	11
3.3.1 (Foucaults) panoptikon.....	12
4. Metod.....	12
4.1 Datainsamling.....	13
4.2 Urval och avgränsningar.....	15
4.3 Analys.....	16
4.4 Reliabilitet och validitet.....	17
4.5 Etiska överväganden.....	18
5. Resultat och analys.....	20
5.1 Presentation av informanter.....	20
5.2 Identitet.....	21
5.3 Stigma.....	23
5.4 Makt/övervakning.....	27
5.5 Att spela en roll.....	29
6. Avslutande diskussion.....	31
6.1 Resultat i relation till syfte och frågeställningar.....	32

Sara Jansson
Uppsala universitet
Socialpsykologi C - Vt 17

Handledare: Magdalena Vieira

6.2 Resultat i relation till tidigare forskning.....	32
6.3 Resultat i relation till de teoretiska utgångspunkterna.....	34
6.4 Resultat i relation till metod.....	35
6.5 Slutsatser och praktiska implikationer för tillämpning och vidare forskning.....	36
Referenslitteratur.....	37
Bilaga 1.....	40
Bilaga 2.....	41

1. Inledning

Det är år 2017 och vi befinner oss i Sverige, ett land som, så att säga, "på pappret" ska vara tillåtande för alla människor oavsett sexuell läggning. I Sverige får homosexuella sedan 2009 gifta sig i Svenska kyrkan¹ och i vår grundlag, närmare bestämt i regeringsformens andra kapitel, 12e paragrafen, finns ett lagstadgat skydd mot diskriminering bland annat på basis av sexuell läggning. Om man ser till lagstiftning och mer övergripande på en samhällslig nivå finns det riktlinjer och lagar för att skydda människor som räknas som en del av en minoritet. Men trots att vi idag rent byråkratiskt kan se hur lagen skyddar människor med en annan sexuell läggning än den heterosexuella så var det inte länge sedan det såg helt annorlunda ut. Fram till 1979 klassades homosexualitet som en sjukdom och klassificerades med siffran 302² hos Världshälsoorganisationen (Socialstyrelsen 1968), vilket innebar mental rubbning. Samma kategori heter numera sexuella anomalier. Sjukdomsstämpeln lyftes i Sverige den 19e oktober 1979 (RFSL, 2015). I fem av världens länder är homosexualitet belagt med dödsstraff och i ytterligare 70 länder finns lagar som kriminaliserar homosexuella handlingar (ILGA, 2016). Att vara homosexuell innebär med andra ord att man på olika sätt måste förhålla sig till en verklighet som ser ut på det här sättet.

Frågor som en heterosexuell person aldrig behöver ställa sig kommer att vara realiteten för den som är homosexuell, vare sig hen vill eller inte. De frågor som kan vara relevanta när man närmar sig ämnet är bland annat: hur ser det ut på individnivå för människor som befinner sig inom ramarna för en sådan minoritet? Hur ser det ut på individnivå för människor som exempelvis har en annan sexuell läggning än den heterosexuella och som därför inte utgör normen, det "normala" utan istället "det avvikande" ur ett samhällsligt sexualitetsperspektiv? Har det någon betydelse för utvecklingen av den personliga identiteten att hela tiden behöva förhålla sig till en norm eftersom man bedöms tillhöra en minoritet? Vilka frågor formas och vilka frågor formar våra identiteter om dessa alltid står i kontrast till det som anses "normalt"?

¹ Kyrkomötets beslut om vigsel och äktenskap (2009)

² WHO's system för att klassificera sjukdomar är en internationellt system där olika sjukdomar kategoriseras in under olika huvudgrupper och får sedan en mer specifik siffra. Siffran 302 innefattar sexuella anomalier.

1.1 Syfte och frågeställningar

Med bakgrund i det som togs upp i inledningen är syftet med den här uppsatsen att tolka människors berättelser och undersöka den identitetsskapande processen från ett sexuellt minoritetsperspektiv. En intressant infallsvinkel för studien blir även att undersöka vad det betytt för lesbiska kvinnor att "komma ut" genom att lyssna på deras upplevelser av den processen både när det gäller dem själva samt vad gäller reaktioner från omgivningen och vad dessa haft för inverkan på hur de uppfattar sig själva. De primära forskningsfrågorna blir följande:

1. Hur har det att vara lesbisk påverkat lesbiska kvinnors syn på sig själva och sin personliga identitet?
2. Har, och i så fall hur, har processen som det innebär att "komma ut" som homosexuell påverkat dessa kvinnor?

1.2 Uppsatsens disposition

I uppsatsens bakgrund redogörs det kort för olika fakta som berör homosexuellas situation i samhället för att illustrera hur realiteten kan se ut för människor som tillhör denna minoritet. Detta görs även för att närma sig det empiriska fält som uppsatsen ämnar undersöka. Vidare berör inledningen frågor om identitet för att knyta samman detta begrepp med det fokus som ligger på homosexuella som en minoritet i förhållande till den heterosexuella normen. Det avsnitt som följer efter inledningen är ett avsnitt som belyser tidigare forskning inom området. Här behandlas ett urval av studier som fokuserar dels på begreppet identitet i förhållande till den homosexuella läggningen och dels studier som tar upp och diskuterar begreppet stigma. Vidare används även studier som kartlägger situationen för homosexuella när det kommer till våld och trakasserier. Teoriavsnittet som följer efter avsnittet som redovisar den tidigare forskningen redogör för tre huvudteorier, den första som presenteras är baserad på G.H Mead³ och tyngdpunkten vilar alltså på hur individens identitetsskapande process och definition av jaget utvecklas i en slags beroenderelation som individen har till sin sociala omgivning. Den andra teorin hittar vi hos Erving Goffman och närmare bestämt i hans definition av samt diskussion kring begreppet stigma. Meads syn på jaget och den personliga identiteten

³ Eftersom Mead inte personligen i skrift gav ut någon närmare presentation av sitt tänkande så kommer teorierna att hämtas från litteratur som grundar sig på föreläsninganteckningar från några av Meads elever.

Sara Jansson

Uppsala universitet

Socialpsykologi C - Vt 17

Handledare: Magdalena Vieira

och Goffmans stigmabegrepp diskuteras i relation till Michel Foucaults klassiska maktperspektiv och begreppet Panopticon⁴ som den fängelsestruktur och i förlängningen maktillusion som får individer att övervaka sig själva i relation till en osynlig övervakare. Den första frågeställningen för studien som är: *hur har det att vara lesbisk påverkat lesbiska kvinnors syn på sig själva och sin personliga identitet?*, analyseras utifrån Meads teori. Den andra frågeställningen, som är: *har, och i så fall hur, har processen som det innebär att "komma ut" som homosexuell påverkat dessa kvinnor?*, analyseras utifrån Foucaults syn på relationen mellan individer och osynliga maktstrukturer. Goffmans begrepp *stigma* genomsyrar framställningen i sin helhet på olika sätt. Tyngdpunkten ligger på hur dessa perspektiv i förhållande till den tidigare forskningen inom området kan knytas ihop och komplettera varandra vidare under analysen av studiens resultat. I metodavsnittet beskrivs fenomenologi som den valda ansatsen som bedömts vara lämplig med grund i studiens fokus på lesbiska kvinnors upplevelser och identitetsprocesser som kan verbaliseras i dessa. Här beskrivs även tillvägagångssättet för datainsamlingen som i det här fallet skett med hjälp av kvalitativa intervjuer. Annat som berörs i det här avsnittet är studiens validitet kontra reliabilitet, avgränsningar, urval och etiska överväganden. Det efterföljande avsnittet redovisar studiens resultat i form av citat från studiens informanter och beskriver sedan analysprocessen av det insamlade empiriska materialet. Under den avslutande diskussionen kopplas resultaten ihop med det teoretiska ramverket och den tidigare forskningen inom området. En kritisk reflektion gällande relevanta delar av uppsatsen följt av förslag till vidare forskning inom området utgör det sista kapitlet i denna uppsats.

2. Tidigare forskning

I uppsatsens inledningskapitel fördes en diskussion kring identitetsskapande i förhållande till en norm när en individ tillhör en minoritet. Den avgränsning, utifrån den existerande variationen av minoriteter, som gjorts i den här studien är att fokus ligger på lesbiska kvinnor och deras perspektiv. Den följande översikten över forskningsfältet redogör för tidigare forskning inom området och bidrar till att skapa en övergripande bild av det som uppsatsen ämnar studera. Detta görs utifrån två konstruerade teman: "Identitet och stigma" samt "Komma ut-processen och dess betydelse" Dessa två teman har konstruerats i relation till studiens syfte och frågeställningar samt det teoretiska ramverket. Den litteratursökning som gjorts för att samla in relevant material till detta avsnitt har gjorts

⁴ Fortsättningsvis kommer detta begrepp att urskiljas genom kursivering

Sara Jansson

Uppsala universitet

Socialpsykologi C - Vt 17

Handledare: Magdalena Vieira

via två olika akademiska databaser, SAGE Reference och SAGE Journals (sagepub) och Sociological abstracts. Ett antal nyckelbegrepp användes för att smalna av sökningarna och på ett effektivt sätt få ut relevant material. Exempel på nyckelbegrepp som användes är identity construction, identity, minority, homosexual identity och female homosexuality. SAGE Reference var ett bra verktyg för att få en överblick över litteratur men valdes sedan bort till förmån för Sociological abstracts och SAGE Journals då dessa databaser gav fler fullständiga artiklar som kunde användas för att få insikt i den tidigare forskningen inom området. Inledningsvis i sökningsprocessen användes vidare begrepp som exempelvis enbart identity construction som gav 12631 träffar i Sociological abstracts, ingen av dessa träffarna användes direkt utan kombinerades då med andra begrepp. Exempel på detta är sökningen female homosexual identity construction som gav 6417 träffar i SAGE Journals. Av dessa 6417 träffar användes fyra i detta avsnitt om tidigare forskning. Urvalen som gjordes gjordes med hänsyn till antalet träffar samt vilka olika typer av träffar som de olika nyckelbegreppen samt kombinationerna av dessa gav. Artiklarna valdes ut genom att sammanfattningarna lästes för att få en bra överblick över artiklarnas innehåll och relevans för studien. När relevanta artiklar valts ut skumlästes de inledningsvis och sedan lästes utvalda viktiga delar mer ingående. Syftet med studien är att undersöka hur kvinnor som identifierar sig som lesbiska upplever sin självbild och identitet i förhållande till den heterosexuella normen, därför blir begreppet identitet en viktig del av det ena temat. Studiens definition av begreppet identitet återfinns i Meads identitetsteori och begreppet jaget som handlar om hur en individs jag utvecklas i en slags beroenderelation mellan individen och den sociala omgivning som hen befinner sig i. Goffmans stigmabegrepp samt tidigare studier som behandlar samma begrepp i relation till homosexualitet visar på samband mellan den homosexuella läggningen och utsatthet till följd av denna, därför blir den andra delen av detta tema relevant i relation till begreppet identitet. Syftet med studien är vidare att fokusera på processen som det innebär att komma ut som homosexuell eftersom det är en viktig del av homosexuella individers identitetsskapande process, diskussioner kring detta återfinns i tidigare studier inom området och kopplas även till Foucaults teorier om makt och övervakning.

2.1 Identitet och stigma

Denna studie ämnar som nämnt undersöka den identitetsskapande processen hos homosexuella kvinnor och hur denna kan påverkas av det faktum att en individ tillhör en minoritet som måste förhålla sig till en norm. Den brittiske sociologen Liam Concannon skriver i en artikel från 2008 att

Sara Jansson

Uppsala universitet

Socialpsykologi C - Vt 17

Handledare: Magdalena Vieira

begreppet normalitet eller normaliseringsprocessen är centralt när det kommer till att förstå hur den homosexuella identiteten skiljer sig från samt förhåller sig till den heterosexuella.

”Normalisation and social policy function together in a number of key ways, operating jointly to regulate and control sexuality, while maintaining heterosexuality as normal, natural, and the appropriate social order” (Concannon, L. 2008).

Att individers identitetsskapande process kan påverkas av att tillhöra en sexuell minoritet förekommer i fler tidigare studier som kan jämföras med Concannons. I en studie om sexuell identitet och stigma från 2006 skriver Bertram J. Cohler och Philip L. Hammack, två amerikanska psykologiprofessorer att en identitet som diskrediterar en individ i förhållande till en existerande samhällsnorm kan ge upphov till en specifik typ av stigmatisering och även att unga människor som kommer ut som homosexuella utsätts för olika typer av trakasserier och liknande vilket leder till att de mår psykiskt dåligt. Cohler och Hammack (2006) menar vidare att stigmatiseringen av den homosexuella läggningen leder till att en positiv identitetsutveckling för dessa unga människor blir svårt då de växer upp i ett heteronormativt samhälle.

”An identity that “discredits” an individual in relation to an existing structure of social norms— homosexual desire and behavior necessarily create the context for a unique form of stigma management”

I en studie från 2004 skriver de två amerikanska sociologerna, Joanne M. Kaufman och Cathryn Johnson att individers uppfattning av hur andra uppfattar dem spelar stor roll för den identitetsskapande processen och känslan av ett jag hos individen. Identiteten definieras genom det sociala spelet med andra människor. Vidare diskuteras detta utifrån det homosexuella perspektivet och problematiseras utifrån det som Cohler och Hammack (2006) redogör för i sin studie. Det som betonas i detta sammanhang är nämligen att det blir problematiskt för ungdomar som växer upp inom ramar för en sexuell minoritet när de under den identitetsskapande processen måste förhålla sig till en heteronorm. Kaufman och Johnson (2004) menar även de att individer som stigmatiseras på grund av sin sexualitet har svårt att associera sin identitet till något positivt och således blir processen betungande och problematisk. Ovan nämnda infallsvinklar blir relevanta för denna uppsats eftersom många av informanternas berättelser vittnar om hur identitetsbegreppet blivit problematiskt

Sara Jansson
Uppsala universitet
Socialpsykologi C - Vt 17
Handledare: Magdalena Vieira

både under uppväxten och i realtid. Dessa studier kommer att användas under analysen av studiens resultat för att få en djupare förståelse för informanternas berättelser i relation till tidigare kunskap inom området samt för att relatera deras upplevelser till det teoretiska ramverket.

Många studier inom forskningsfältet som berör frågor om identitetsprocesser och homosexualitet vittnar om problematik kring stigmatiseringen av den homosexuella läggningen, om problematiken kring begreppet identitet och om hur processen blir betungande på grund av stigmat i sig och vad det innebär för dessa människor. Men tidigare forskning visar även på ett annat perspektiv som inte berörts i artiklarna som ovan presenterats, nämligen perspektivet som behandlar det fysiska våldet eller misshandel i olika former till följd av att leva öppet som homosexuell i dagens samhälle. En studie från 2007 som är skriven av Michael Barron, en irländsk professor i filosofi och sociala vetenskaper, och Simon Bradford en brittisk sociolog, fokuserar på unga homosexuella mäns identitetsskapande processer och hur de fått uppleva våld och hot samt hur deras kroppar blir platser där krig ständigt utkämpas. Det som beskrivs är alltså ett krig mot normerna när männen å ena sidan försöker passera som heterosexuella på grund av stigmat som den homosexuella läggningen innebär och å andra sidan försöker upprätthålla en stark maskulin identitet. Studien behandlar den klyfta som kan uppstå när dessa män blir tvungna att dölja sina rätta jag och försöka passa in i en heteronorm som går hand i hand med en stereotypisk maskulinitetsnorm. Studien behandlar även hur att avvika från denna maskulinitetsnorm kan ge upphov till att dessa män utsätts för fysiskt våld. Flera studier fokuserar på denna infallsvinkel och vidare på homosexuella mäns hälsa och utsatthet överlag. I en studie från 2012 skriver tre amerikanska psykologiproffesorer, Anthony Isacco, Nicole K. Yallum och Lindsay C. Chromik, om olika faktorer som spelar in när det kommer till den markant sämre psykiska hälsan som uppvisas hos homosexuella män i förhållande till heterosexuella män och vidare hur olika former av trakasserier kan vara en av orsakerna till detta. Peter Dunn är en brittisk tidigare övervakare och professor i ekonomi vars studier huvudsakligen kretsar kring homofobi och rasism och som i en studie från 2012 skriver om homosexuella män och de våld de utsätts för på grund av sin sexuella läggning går i samma linje men djupare in i en undersökning av hur homosexuella män som upplever homofobiskt våld kan axla en offerroll som sedan snabbt övergår i en stark maskulin identitet kombinerat med det att vara gay. Detta uppges i Dunns studie vara för att på bästa sätt försöka undkomma olika typer av fysiska hatbrott. Dunn skriver följande:

”Men who experience homophobic abuse are helped by accepting a victim identity, but only if they can quickly move on from it by reconstructing a masculine gay (nonvictim) identity.”

Mycket av den tidigare forskningen som forskaren tagit del av och som handlar om homosexualitet, stigmatisering och fysiskt våld utgår alltså från homosexuella män och deras upplevelser av utanförskap och utsatthet.

2.2 Komma ut-processen och dess betydelse

Utifrån studiens ena frågeställning kommer processen det innebär att "komma ut" att undersökas. Detta kommer att ställas i relation till frågan ifall det finns en eventuell koppling till informanternas självbilder och hur dessa påverkas. Gällande identitet och komma ut processen diskuterar Nicholas A. Guittar, en amerikansk professor i sociologi, i en intervjustudie från 2013 bland annat homosexuellas identiteter och hur dessa skapas i relationen till andra människor i och med att en individ kommer ut. Det som blir bärande för den personliga identiteten i och med att en individ kommer ut är hur omgivningen reagerar: Guittar (2013) beskriver att en tydlig tendens är att individer upplever att deras identitet blir fast och likaså deras självbild först när de genom interaktionen med andra människor bekräftar sin sexualitet på ett socialt plan. Fokus i Guittars studie ligger även på individers självförverkligande och vad "komma ut" processen har för betydelse för det personliga självförverkligandet. Guittar menar att det personliga självförverkligandet kan påverkas negativt av det faktum att den homosexuella läggningen blir sekundär till den heterosexuella och att detta bland annat tar sig uttryck i det vanliga antagandet från föräldrar att deras barn tillhör den normativa läggningen. Problematiken kring processen som det innebär att "komma ut" diskuteras även i en artikel från 2003 skriven av Gill Valentine, Tracey Skelton och Ruth Butler. De två första författarna är brittiska forskare inom ämnet geografi och sociala vetenskaper och den sistnämnda är professor i sociologi vid Hulls universitet i Storbritannien. De menar bland annat i linje med Guittar att heterosexuella föräldrar i de allra flesta fall antar att även deras barn är heterosexuella och att det på så vis inte finns något utrymme för den homosexuella läggningen. Enligt Valentine, Skelton och Baker (2003) så bidrar detta normativa antagande till att individer ofta får en negativ bild av homosexualitet under sin uppväxt och detta i sin tur kan leda till att det senare i livet blir svårt att "komma ut".

De tidigare studierna har visat att mycket varit problematiskt när det kommer till utvecklingen av den personliga identiteten hos homosexuella. Även uppfattningen att homosexualitet inte ses som ett alternativ till följd av att heterosexualitet tas för givet som det normala diskuteras. Stigmatisering

Sara Jansson

Uppsala universitet

Socialpsykologi C - Vt 17

Handledare: Magdalena Vieira

ringen av det som inte tillhör den normativa bilden tar sig enligt studierna många uttryck som även kan kopplas till processen som det innebär att "komma ut" som homosexuell. Förhållandet informanterna har till sin omgivning och hur detta förhållande kan kopplas till uppfattningen att "komma ut" processen blir så betungande kommer att diskuteras mer utförligt i studiens resultatavsnitt. Där kommer även paralleller att dras mellan rädslan för att "komma ut" och en övervakning som informanterna utsätter sig själva för till följd av den maktillusion som heteronormen verkar reproducera. Men hur ser det då ut i den samtid vi lever i nu? Och närmare bestämt i Norge? Studien ämnar att söka svar på dessa frågor och diskutera samt analysera dem i förhållande till den tidigare forskningen.

Viktigt att ta med sin från detta kapitel för att förstå relevansen i relation till det teoretiska ramverket är framför allt diskussionen kring homosexualitet och stigma samt betydelsen av stigmatiseringen för utvecklingen av den personliga identiteten. Bland annat det som Kaufman och Johnson (2004) samt Cohler och Hammack (2006) diskuterar i sina studier om hur individers omgivning på olika sätt spelar stor roll för identitetens utveckling blir relevant i relation till Meads definition av jaget och den personliga identitetens utveckling. Detta för att förstå hur individens identitet formas i en beroenderelation till hens omgivning. Cohlers och Hammacks (2006) samt Concannons (2008) diskussioner kring begreppet stigma och hur den homosexuella läggningen stigmatiseras blir relevant i relation till Goffmans teorier som beskrivs nedan i avsnitt 3.2. Den utvalda tidigare forskningen som berör "komma ut" processen, alltså bland annat Valentine, Skelton och Baker (2003) används för att förstå vad stigmatiseringen av homosexualitet kan ha för betydelse för huruvida individer vågar "komma ut" eller inte. Paralleller dras till Foucaults teorier om övervakning och maktillusioner som behandlas i avsnitt 3.3.

3. Teoretiska utgångspunkter

I följande avsnitt presenteras studiens teoretiska utgångspunkter. Tre olika teorier, från tre olika teoretiker används för att ge studien djup och för att rama in det som ska studeras. Fokus ligger på tre olika teman som konstruerats utifrån fokuset i tre olika perspektiv. Dessa teman är identitet, stigma och makt/övervakning. Inledningsvis i teoriavsnittet behandlas George H. Mead och temat identitet där tyngdpunkten ligger på hur individens identitet och definition av jaget formas i en slags beroenderelation mellan individen och hens sociala omgivning. Sedan följer en genomgång av Erving Goffmans stigmabegrepp, vilket blir relevant med hänsyn till den avvikelse i förhållande till

den heterosexuella normen som homosexualitet utgör. Avslutningsvis kommer Michel Foucaults maktperspektiv diskuteras med fokus på fängelsestrukturer och maktillusioner genom övervakning. Denna teori blir relevant för studien utifrån den betydelse som heteronormen får som ett slags osynligt *Panoptikon* likt det vi finner hos Foucault. *Panoptikon* presenteras i detta sammanhang som en struktur för att övervaka individer och som framför allt leder till att individer som avviker från den rådande samhällsnormen övervakar sig själva.

3.1 Identitet

George H. Mead⁵ var en amerikansk filosof och sociolog vars socialpsykologiska system kan sägas utgå från en socialbehavioristisk ståndpunkt⁶. Detta perspektiv bottenar i individens egen erfarenhet som sedan ses i ljuset av det faktum att individen tillhör en social struktur, en social ordning (Mead, 1976, s. 27). Mead menar därför att en definition av individens identitet återfinns i beroenderelationen som uppstår mellan individen och den sociala grupp som individen tillhör.

Meads identitetsteorier är omfattande och i denna studie kommer endast vissa centrala och utvalda delar att användas. För denna studie kommer framför allt Meads definition av jaget att vara relevant.

3.1.1 Jaget

Mead betonar att jaget är något som från födseln är under ständig utveckling (Mead, 1976, s. 109). Det är inte något statiskt som vi föds med utan något som utvecklas i takt med att vår identitet utvecklas. Jaget formas i och med den sociala processen som individen genomgår och vidare i förhållande till andra individer inom denna process.

”Vi delar upp oss själva i alla slags olika jag med hänsyn till våra bekantskaper...Det finns vanligen en organisation av hela jaget med hänsyn till det samhälle vi tillhör och den situation i vilken vi befinner oss” (Mead, 1976, s.113)

⁵Eftersom Mead inte personligen i skrift gav ut någon närmare presentation av sitt tänkande så kommer teorierna att hämtas från litteratur som grundar sig på publicerade föreläsningssanteckningar från några av Meads elever.

⁶Trots att Mead själv inte använde termen socialbehaviorism kan termen användas för att beskriva mötet mellan hans socialpsykologiska perspektiv och John B. Watsons behavioristiska perspektiv.

Sara Jansson

Uppsala universitet

Socialpsykologi C - Vt 17

Handledare: Magdalena Vieira

Ovan presenterade citat beskriver Meads syn på jagets olika delar och att jaget som objekt är delbart beroende på vilken omgivning individen befinner sig i samt vilka olika bekantskaper individen har. Ett exempel på en typ av situation som illustrerar detta är de situationer när en individ använder sig av passing för att dölja sin sexuella identitet på grund av det stigma som identiteten utgör. En homosexuell person som försöker passera som heterosexuell och därmed använda sig av ett annat typ av jag som lärts in i beroenderelationen mellan individ och omgivning. Fenomenet passing behandlas i studiens resultatavsnitt, närmare bestämt i avsnitt 5.5.

3.2 Stigma

Studiens andra relevanta tema bygger på teorier som presenterats av den kanadensisk-amerikanske sociologen Erving Goffman. Även här har det gjorts ett urval som motiveras utifrån relevansen för studien och kopplingen till syftet och frågeställningarna. En av kärnpunkterna i Goffmans socialpsykologiska teorier är begreppet *stigma*. Definitionen av stigma hos Goffman syftar till den roll eller identitet som en avvikande individ har/får i ett samhälle, alltså inte det som av normen kategoriseras som vanligt och naturligt (Goffman, 2014, s. 9). Den avvikande individen blir kategoriserad som just avvikande på grund av att omgivningens intryck av hen görs om till normativa förväntningar. Dessa förväntningar blir synliga först när individen inte lever upp till dem och blir då stigmatiserad i förhållande till sin omgivning (Goffman, 2014, s. 10). Exempel på detta är när individer som är homosexuella under sin uppväxt känner att de är fel och annorlunda men att detta känslor blir uppstår först i jämförelsen med den heterosexuella omgivningen. De egenskaper som homosexuella individer besitter blir avvikande först när de speglar sig i den heterosexuella normen, exempelvis i skolan.

3.2.1 Fläckar på den personliga karaktären

Tre typer av stigma (Goffman, 2014, s. 12) diskuteras i Goffmans bok med samma namn. Dessa tre är kroppsliga missbildningar av olika slag, fläckar på den personliga karaktären och tribala (stambetingade) stigmat⁷. Den typen av stigma som blir relevant för denna studie är den andra typen, alltså stigmat som innebär fläckar på den personliga karaktären. Stigma inom denna kategori syftar till drag eller egenskaper hos en individ som kan ses som "onaturliga lidelser" och som visar på "ohederlighet" (Goffman, 2014, s. 12). Inom denna kategori räknar Goffman in homosexualitet, en ho-

⁷ Tribala stigmat definierar Goffman som stigmat som kan föras vidare från generation till generation, exempelvis etnicitet, nation eller religion.

Sara Jansson

Uppsala universitet

Socialpsykologi C - Vt 17

Handledare: Magdalena Vieira

mosexuell man, skriver Goffman (2014, s. 12), "*han besitter ett stigma, han avviker på ett icke önskvärt sätt från våra förväntningar*".

Mycket av den tidigare forskningen inom olika områden som är relevanta för studien och som har många liknande beröringspunkter tar upp och behandlar frågor om stigma och stigmatisering av individer som inte tillhör normen. I denna uppsats blir dessa frågor tillsammans med Goffmans stig-mabegrepp intressanta då syftet med studien är att undersöka hur homosexuella kvinnor som tillhör en sexuell minoritet uppfattar sig själva och sin identitet i förhållande till den heterosexuella nor-men. Senare i uppsatsens avslutande diskussion behandlas ett kritiskt förhållningssätt till en del av de formuleringar som återfinns i den för studien valda litteraturen, bland annat Goffmans resone-mang kring homosexualitet som en avvikelse som jämförs med fängelsevistelse, arbetslöshet och psykiska rubbningar. Noteras bör att en kritisk reflektion kring Goffmans resonemang kommer att föras i den avslutande diskussionen. Den historiska kontexten i vilken den här typen av litteratur figurerar blir relevant i den kritiska reflektionen. Temat som berör begreppet stigma har konstrue-rats i relation till mycket av det som den tidigare forskningen tar upp och även med hänsyn till de resultat som utvunnits ur intervjumaterialet. Många informanter berättar exempelvis om egenskaper som de känner att omgivningen tillskriver dem och om känslor av utanförskap i förhållande till normen, Goffmans teorier bedöms därför vara lämpliga som ett ramverk inom vilket informanternas berättelser och den tidigare forskningen kan mötas och analyseras vidare.

3.3 Makt/övervakning

Det sista, för studien, relevanta temat bygger på Michel Foucaults diskussion om fängelsestrukturer och maktillusioner genom övervakning. Det begrepp som kommer att användas och som redogörs för närmare nedan är *Panopticon*. I grunden syftar detta begrepp till att beskriva en arkitektonisk samordning av maktredskap. Det är ett cylinderformat torn, försett med stora skuggade fönster vil-ket betyder att den som befinner sig i tornet har möjlighet att se ut och de som befinner sig utanför inte har möjlighet att se in. Detta vaktorn är sedan placerat i mitten av en cirkelformad fängelse-byggnad vilket gör att fångvaktare alltid kan övervaka fångarna i sina celler men fångarna i sin tur vet inte när de blir övervakade. Själva designen av den faktiska fängelsestrukturen utvecklades av den brittiske filosofen Jeremy Bentham på 1700-talet. Det som blir intressant för studien att fokuse-ra på är vidare Foucaults tolkning av den maktillusion som skapas med hjälp av denna arkitektonis-ka struktur. Maktillusionen som Foucault beskriver kommer i studien att symbolisera den effekt

Sara Jansson
Uppsala universitet
Socialpsykologi C - Vt 17
Handledare: Magdalena Vieira

som heteronormen har på individer som identifierar sig med den homosexuella läggningen. Detta samband kommer vidare att utvecklas i studiens resultatavsnitt när teorin och den tidigare forskningen används för att analysera informanternas berättelser.

3.3.1 (Foucaults) Panopticon

”Den som ingår i ett synlighetsfält och som vet om det, axlar maktens tvång och låter det spontant gå ut över sig själv; han upptar i sig en maktrelation, inom vilken han åtar sig båda rollerna; han blir principen för sitt eget underkuvande.” (Foucault, 1993, s. 237)

Foucault menar att denna typ av struktur för att övervaka och kontrollera fångar i ett fängelse ger upphov till en maktillusion. Denna illusion innebär att den individ som tror att hen är övervakad, och inte vet exakt när övervakningen sker i längden kommer att bli sin egen fångvaktare och övervaka sig själv (Foucault, 1993, s. 235). Rent socialpsykologiskt betyder detta att om en individ ständigt är medveten om att hen kan bli sedd så leder det till att individen begränsar sig själv i sina handlingar av rädsla för vad omgivningen skulle tycka eller tänka. I relation till detta väcks följande fråga som man kan ställa till det empiriska materialet: *kan heteronormen ses som den osynliga illusion som leder till att homosexuella människor övervakar sig själva i form av exempelvis passing och genom att dölja sin egentliga sexuella identitet?*

4. Metod

Syftet med denna studie är att undersöka och tolka människors upplevelser av hur de som en del av en minoritet i samhället påverkas av att hela tiden förhålla sig till en majoritet. Studien riktar in sig på homosexuella, lesbiska kvinnor och deras subjektiva uppfattningar av sin livsvärld och hur deras identitetsskapandeprocess ser ut i förhållande till den heterosexuella normen. Tidigare forskning inom området (Kaufman och Johnson, 2004) behandlar individers upplevelser av hur andra uppfattar dem i relation till sin omgivning och att detta spelar stor roll för den identitetsskapande processen och känslan av ett jag hos individen. Vidare diskuteras även hur stigmatiseringen av den homosexuella läggningen leder till att en positiv identitetsutveckling för homosexuella blir svår då de växer upp i ett heteronormativt samhälle (Cohler och Hammack, 2006). Eftersom uppsatsen fokuse-

rar på hur kvinnorna upplever sin livsvärld⁸ så har en kvalitativ metod med intervjuer som datainsamlingsmetod använts. Valet av den kvalitativa metoden för denna studie motiveras utifrån att fokus ligger på specifika personers individuella upplevelser av ett fenomen, i studien är detta fenomen den påverkan som den homosexuella läggningen har för de personer som identifierar sig som lesbiska kvinnor i förhållande till den normativa heterosexuella läggningen. Eftersom avsikten är att undersöka kärnan i informanternas upplevelser och inte exempelvis hur vanligt förekommande ett fenomen är så lämpar sig den kvalitativa metoden bättre för studien än den kvantitativa, vilket även påpekas av metodologen Repstad (Repstad, P. 2007, s.22). Den metodologiska ansatsen grundar sig på fenomenologi och fokus ligger således på informanternas upplevelser och levda erfarenheter. I en studie från 2007 som utreder och diskuterar den fenomenologiska ansatsen skriver Danuta M. Wojnar och Kristen M. Swanson, två amerikanska omvårdnadsteoretiker, om den fenomenologiska ansatsens kärna, vilken de betonar är att förstå fenomen utifrån hur individer som berörs förstår dem inifrån. De betonar vidare att den fenomenologiska ansatsen tar avstamp i människors levda erfarenheter och vilken mening dessa erfarenheter har för dess individer utifrån deras egen livsvärld (Wojnar och Swanson, 2007). Utifrån denna studies fokus på att förstå lesbiska kvinnors upplevelser av olika erfarenheter och fenomen utifrån deras egna perspektiv och lyssna samt tolka deras berättelser ansågs den fenomenologiska ansatsen utgöra en bra utgångspunkt för analys av det empiriska materialet.

4.1 Datainsamling

Datainsamlingen genomfördes med hjälp av kvalitativa intervjuer vilka alla tog plats mellan datum 10/4-17 och 22/4-17 och genomfördes i Oslo, Norge. Längden på intervjuerna varierade mellan 25 till 45 minuter och hölls på olika platser som valdes av informanterna. Dessa platser kunde exempelvis vara deras egna hem eller arbetsplatser. Vikten av att informanterna själva fick välja plats för intervjuerna motiveras utifrån att det ur trygghetssynpunkt är mest lämpligt (Trost, J. 2007, s. 44). Intervjuerna utgick från en intervjuguide⁹ som konstruerats i förväg efter tre teman, *homosexualiteten och jaget, identitet* samt *heteronormen*. Intervjuguiden kombinerades även med spontana frågor som utformades på plats i förhållande till de ämnen som informanten tog upp och formen för de kvalitativa intervjuerna blev således semistrukturerad. Valet av den semistrukturerade

⁸ En definition av begreppet livsvärld återfinns i Patrik Aspers bok om etnografiska metoder från 2007 och uttrycks på följande vis; "Livsvärld = den förvetenskapliga värld som aktörer verkar i och tar för given. Den utgör även grund för aktörer och forskare i tolkningsprocesser".

⁹ Se bilaga nr 1.

Sara Jansson

Uppsala universitet

Socialpsykologi C - Vt 17

Handledare: Magdalena Vieira

intervjuformen motiveras utifrån studiens fokus på informanternas egna erfarenheter och upplevelser, målet var att informanterna skulle känna sig trygga under intervjuerna och i så stor utsträckning som möjligt kunna tala fritt samtidigt som intervjuguiden hjälpte forskaren att hålla tråden under intervjuerna. Strukturerade intervjuer där frågorna är fasta och samma frågeformulär används vid varje intervju utan möjlighet till ändringar valdes bort då en sådan intervjuform i detta fall kunde lett till att informanterna inte lika fritt fick styra intervjuerna in på ämnen som intervjuaren själv kanske inte sett som relevanta för studiens frågeställningar. Strukturerade intervjuer leder till kontinuitet men ofta på bekostnad av frihet (Corbin, J och Strauss, A. 2015, s. 39) vilket i det här fallet inte var eftersträfvansvärt. Personliga berättelser som var varierande från informant till informant var något som ansågs viktigt för studien. Därmed får intervjuaren också tillgång till viss oväntad information. Dessutom medför den semistrukturerade intervjuformen en öppenhet för att intervjuprocessen vid vissa intervjutillfällen kan visa sig betona vissa ämnen mer än andra. Intervjuguidens ämnen var desamma i alla intervjuerna men de spontana frågorna varierade från informant till informant vilket är utmärkande för den semistrukturerade intervjun (Corbin, J och Strauss, A. 2015, s. 39). Intervjuerna kunde med hjälp av denna struktur få en mer samtalsliknande karaktär där informanterna själva fick styra, detta är väsentligt för en fenomenologisk studie då fokus ligger på just informanternas egna upplevelser och att dessa kan redogöras för på ett bra sätt. Intervjuerna spelades in efter att det klargjorts att informanterna samtyckt till detta. Att denna typ av tekniskt hjälpmedel användes bidrog till att intervjuerna sedan lättare kunde transkriberas och att forskaren kunde lyssna på berättelserna flera gånger för att försöka säkerställa att viktiga skillnader i tonfall eller andra känslor som kunde komma till uttryck kunde antecknas ner vid transkriberingen (Trost, J. 2005, s. 53). Det inspelade materialet transkriberades efter varje intervjutillfälle. Detta gjordes i sin helhet och ordagrant för att inte gå miste om något empiriskt material (Aspers, P. 2007, s. 149). Tillägg så som exempelvis hummanden eller små skratt skrev ut då det ansågs viktiga för att förstå informantens känsla i sammanhanget. Under intervjuerna fördes kompletterande anteckningar för att forskaren skulle kunna fånga upp och rama in viktiga återkommande teman och liknande meningsbärande kommentarer. Inför analysen behölls minnesanteckningarna i separata dokument och användes som komplement till det transkriberade materialet.

Eftersom samtliga informanter talade norska så översattes alla citat som användes från norska till svenska i studiens resultatavsnitt och även nedan i kodningsexemplen i avsnitt 4.3 om analys. Citaten presenteras i sin originalform kontinuerligt i textens fotnoter.

4.2 Urval och avgränsningar

Urvalet i en kvalitativ studie till skillnad från i en kvantitativ studie behöver inte vara statistiskt representativt (Trost, J. 2005, s.117). Informanter för denna studie valdes med utgångspunkt i det perspektiv på verkligheten som dessa informanter har med hänsyn till deras sexuella läggning och den sexuella minoritet de tillhör. Den mer specifika urvalsmetoden som användes för att hitta informanter till studien kallas för snöbollsurval eller snöbollsselektion (Aspers, P. 2007, s. 91) och går till så att forskaren låter en så kallad nyckelperson inom det valda fältet peka ut andra möjliga informanter som forskaren sedan kan kontakta. En nyckelperson som forskaren tidigare haft kontakt med i samband med ett projekt inför Oslo Pridefestival 2016 bidrog med mailadresser till ett antal personer som utifrån sin sexuella läggning och identitet som lesbiska var av intresse för studien och dessa kontaktades sedan via mail. Ett informationsbrev¹⁰ skickades ut till 5 informanter som efter att ha läst igenom brevet alla var intresserade av att delta. Det fanns inget bortfall eftersom alla informanter gick med på att bli inspelade och all information i intervjuerna var intressant för studien på olika sätt. Däremot användes självklart inte allt material utan ett urval gjordes utifrån gemensamma teman och beröringspunkter, detta utvecklas vidare i studiens resultatdel.

Studiens undersökningsområde har avgränsats till att endast omfatta människor som definierar sig som homosexuella och därmed inte fokusera på andra icke-normativa sexuella läggningar som exempelvis bisexualitet¹¹ eller pansexualitet¹². Fokus kommer även inom det valda forskningsfältet att ligga på personer som identifierar sig som samt definierar sig själva som kvinnor och då också som lesbiska kvinnor. Andra perspektiv som exempelvis personer som identifierar sig som bisexuella har gällande studiens frågeställningar går förlorande på grund av valet att inte inkludera dessa individer.

Kanske skulle deras perspektiv varit intressanta att undersöka då de kan passera både som homosexuella och heterosexuella beroende på vilken partner de har för tillfället. De upplever både stigmatisering och inkludering och kan på så sätt antagligen bidra med intressanta synpunkter. Samtidigt så var det ett medvetet val att endast rikta sig till lesbiska kvinnor i denna studie. Detta på

¹⁰ Se bilaga nr 2.

¹¹ RFSL:s definition av ordet bisexuell är följande; *"En person som har förmågan att bli kär i eller attraherad av människor oavsett kön kan kalla sig bisexuell, Bi betyder två och vissa föredrar därför andra begrepp, som exempelvis "pansexuell", för att signalera att de ser sin sexuella läggning bortom tvåkönsnormen"*.

¹² RFSL:s definition av ordet pansexuell är följande; *"Förmågan att attraheras sexuellt av personer oavsett kön. Ordet pan antyder att det finns ett spektrum av kön och inte bara två som ordet bi i bisexuell antyder"*.

grund av stigmatiseringen av den homosexuella läggning och eftersom lesbiska kvinnor aldrig kan passera som heterosexuella om de är i en relation. Upplevelser hos personer som alltid, på olika sätt, stigmatiseras på grund av en sexuell läggning var det fenomen som studien ville undersöka eftersom dessa personers stigma alltid är närvarande i förhållande till omgivningens uppfattningar oavsett exempelvis val av partner.

4.3 Analys

Eftersom studiens metodologiska ansats bygger på fenomenologi så blir det viktiga för analysen att titta på informanternas upplevda erfarenheter och tolka dessa i förhållande till syfte, tidigare forskning och teori. Forskaren närmade sig först det transkriberade materialet genom kodning och via denna skapades teoretiska kategorier som sedan kunde diskuteras i relation till studiens teoretiska ramverk och tidigare forskning. Kodning skapar struktur och ger en översikt som är nödvändig för vidare analys av materialet, en kod kan ses som en definition på hur materialet ska struktureras (Aspers, P. 2007, s. 160). Kodningsprocessen bestod av två olika huvudteman som utgick dels från en deduktiv, teoretisk kodning där begrepp från det teoretiska ramverket tillsammans med teman från intervjuguiden användes för att strukturera materialet och dels en induktiv kodning som innebär att forskaren utvinner koder ur det empiriska materialet (Aspers, P. 2007, s. 160). Den deduktiva kodningen byggdes på teman från teorin för att inledningsvis strukturera materialet, dessa teman var *identitet*, *stigma* och *makt/övervakning*. Den induktiva kodningen byggdes på ett övergripande tema som skapats ur själva materialet av forskaren själv, detta tema fick namnet *att spela en roll*. Under kodningsprocessen användes färgscheman där olika teman hade olika färgkodning och där delar av det transkriberade materialet som berörde ett specifikt tema markerades i samma färg. Alla teman som användes för att strukturera och analysera materialet utgick från individens egna upplevelser och erfarenheter av ett fenomen eller en känsla, detta på grund av studiens fenomenologiska fokus. Under analysen av studiens resultat fingerades informanternas namn, vilket rekommenderas av exempelvis Trost (2005, s.107-108) i relation till kvalitativa intervjuer. Detta innebär att deltagarnas riktiga namn byttes ut mot påhittade namn, för att tillgodose det etiska kravet på konfidentialitet (Vetenskapsrådet, 2014, s.12). Nedan följer några exempel på hur kodningen gick till. Ett citat som kodades induktivt kommer först att presenteras och sedan ett citat som kodades deduktivt.

”Jag försökte allt för att passa in. Pressen med att passa in och dölja att jag gillade tjejer blev större så jag hade på mig andra kläder, sminkade mig, sparade ut håret och pratade om killar”¹³

Detta citat kodades utifrån det induktivt konstruerade temat, *att spela en roll*. Detta tema fick färgen gul och citatet ovan markerades med gul färgpenna i det transkriberade materialet för att sedan under analysprocessen lätt kunna kopplas till rätt tema. Temat utvanns genom att olika begrepp som exempelvis ”passa in” och ”dölja” fick bli indikatorer på att det rörde sig om känslan av att på olika sätt spela in roll för att försöka passa in i den heteronormativa samhällsbilden och inte förknippas med den homosexuella läggningen.

”Det betyder väl att samhället och sånt har fått oss att tänka att sån som jag är är fel och att det som är äkta då är man och kvinna, och att man ska ha familj och det är den rätta vägen för alla. Att det att vara annorlunda är helt fel”¹⁴

Citatet är ett exempel som kodades deduktivt och placerades i temat stigma. Detta tema fick färgen blå och citat som fick färgen blå när det transkriberade materialet kodades kunde lätt hänföras till rätt tema. Även detta temat utvanns genom att olika fenomen som exempelvis att känna att man är annorlunda eller ”fel” i förhållande till sin omgivning fick bli indikatorer på att informanterna stigmatiserades i förhållande till sin omgivning.

4.4 Reliabilitet och validitet

Reliabilitet innebär i forskningssammanhang hur väl en undersökning genomförts, alltså hur tillförlitlig den är (Trost, J. 2005, s.111). I denna kvalitativa intervjustudie har författaren valt att likna reliabiliteten vid begreppet transparens som generellt sett innebär att ju mer utförlig och reflexiv forskaren är i sin beskrivning av alla metodval samt i motiveringen av dessa, desto högre transparens vilket därmed stärker resultatens reliabilitet. Validitet i sin tur syftar till hur bra metoden som valts för studien faktiskt mäter det som den avser att mäta (Aspers, P. 2007, s. 233). Dessa två be-

¹³ ”Jeg prøvde alt for å passe inn. Presset for å passe inn og skjule at jeg likte jenter ble større, så jeg hadde på meg andre klær, sminket meg, sparte ut håret og pratet om gutter”

¹⁴ ”Det betyr vel at samfunnet og sånt har fått oss til å tenke at sånne som meg er feil og det som er riktig og ekte er man og kvinne, at man skal ha familie og at det er den rette veien for alle. Det å være annerledes er rart og helt feil”

grepp och innebörden bakom dem härstammar från kvantitativ metodologi där man har mäter på ett annat sätt med variabelvärden för varje enhet (Trost, J. 2005, s. 112) och därför ser diskussionen lite annorlunda ut i en kvalitativ studie som denna. Forskaren har i denna studie arbetat aktivt med att vara så reflexiv som möjligt under intervjuerna och i analysen av det empiriska materialet. Reflexivitet kan enkelt beskrivas som att vara medveten om sin egen medvetenhet som forskare och därför har forskaren under hela studien arbetat med att inte låta sin förförståelse påverka studiens resultat. Ett konkret exempel på detta är att inte läsa in för mycket i citat från informanterna. Forskaren har varit noga med att inte tillskriva informanterna egenskaper som forskaren själva kanske har eller erfarenheter som kan liknas vid de som informanterna berättat om. Reliabiliteten kan ha påverkats i den mån att informanternas svar kan ha varit föremål för olika typer av yttre påverkan. Kanske tyckte en del av dem att det var jobbigt att bli inspelade och höll igen med sina svar. Även om något sådant inte var något som forskaren misstänkte under studiens intervjuer så kan man aldrig vara säker på att så inte är fallet, speciellt om informanterna inte uttrycker någon åsikt om detta. Eftersom forskaren själv delade en del av de erfarenheter som informanterna beskrev så kan forskarens förförståelse ha påverkat studiens reliabilitet i viss mån. Förförståelsen som man som forskare har inom ett område kan bidra till att man exempelvis förbiser saker eller tar saker för givna under studiens gång. Forskaren arbetade även aktivt med att försöka hålla en bra distans till fältet genom att vara medveten om att förförståelsen kan vara något som påverkar. Det kan även vara en positiv faktor, dvs. att ha kunskap om ett forskningsfält för att uppfatta vissa dolda signaler eller kunna sätta sig in i fenomen som informanterna beskriver och göra rättvisa och nyanserade tolkningar av informanternas berättelser. Eftersom studien har en fenomenologisk ansats så är syftet inte att faktiskt mäta utan snarare att lyssna och tolka erfarenheter och upplevelser. Generaliseringar är inte möjliga att göra i något större utsträckning utifrån studiens resultat, men det har heller inte varit avsikten. Studien har utförts enligt olika akademiska riktlinjer som återfunnits i olika typer av akademisk litteratur¹⁵ och resultaten som tagits fram torde därför vara valida.

4.5 Etiska överväganden

De etiska överväganden som gjorts inför och under studiens gång utgår från fyra forskningsetiska principer som presenteras av Vetenskapsrådet (2014). Vetenskapsrådet har ett krav, individskydds-

¹⁵ Exempel på litteratur som använts är Aspers, P. (2007): *Etnografiska metoder*, Corbin, J. & Strauss, A. (2015): *Basics of Qualitative Research*, Repstad, P. (2007): *Närhet och distans* och Trost, J. (2005): *Kvalitativa intervjuer*.

Sara Jansson

Uppsala universitet

Socialpsykologi C - Vt 17

Handledare: Magdalena Vieira

kravet som syftar till att personer som deltar i eller omfattas av vetenskaplig forskning aldrig ska komma till fysisk eller psykisk skada och inte heller förödmjukas eller kränkas (Vetenskapsrådet, 2014). Individskyddskravet konkretiseras i fyra olika huvudkrav gällande forskningen;

Det första, informationskravet innebär att den som bedriver forskningen har en plikt att informera de som berörs av studien om dess syfte samt det faktum att deltagande är frivilligt och när som helst kan avbrytas (Vetenskapsrådet, 2014). Genom att ett informationsbrev skickades ut till de berörda informanterna där information om syfte, frivillighet, anonymitet och rätt att när som helst avbryta sin medverkan kan informationskravet sägas ha uppfyllts. Samtyckeskravet kan i korthet beskrivas som varje deltagares rätt att bestämma över sitt medverkande i studien (Vetenskapsrådet, 2014).

Genom att informanterna tackat ja till studien först genom att svara på mailet med informationsbrevet och sedan när frågan vid varje intervjutillfälle igen ställdes av forskaren och jakande svar erhöles så har även samtyckeskravet uppfyllts. Nästa krav, konfidentialitetskravet, innebär att personuppgifter som inhämtas för studien ska behandlas på ett sådant sätt att obehöriga inte kan få tillgång till dem samt att alla deltagare i studien ska ges största möjliga konfidentialitet (Vetenskapsrådet, 2014). Materialet som samlats in kommer inte att spridas och det transkriberade materialet från själva intervjuerna kommer att förstöras efter det att studien genomförts och behandlats. Enskilda citat används i uppsatsen för att belysa, för studiens syfte, viktiga poänger, något som alla informanter blivit upplysta om och godkänt, men inga längre utdrag presenteras. Informanterna fick även veta att forskaren har tystnadsplikt och att ingenting av det de säger kommer att spridas vidare muntligt av forskaren själv. I och med detta har konfidentialitetskravet uppfyllts. Det sista kravet, nyttjandekravet innebär att material som samlats in till en vetenskaplig studie enbart kommer att användas i forskningssyfte och inte för någon form av kommersiellt bruk (Vetenskapsrådet, 2014). Detta är fallet med denna studie, den färdiga uppsatsen kommer endast att användas i vetenskapligt syfte och inte spridas på andra sätt.

Dessa fyra forskningsetiska krav (Vetenskapsrådet, 2014) bidrar till att studiens informanter ska kunna känna sig trygga i sitt deltagande och vidare i nästa avsnitt som behandlar analysen av det empiriska materialet återfinns exempel på hur dessa tillämpats i praktiken. Exempelvis ser vi hur fingerade namn använts efter citaten som analyseras för att säkerställa att informanternas anonymitet. Det är författarens upplevelse att tillämpningen av dessa krav under studiens gång har bidragit till mer öppna och ärliga svar på frågor som kan ses som känsliga och personliga.

5. Resultat och analys

Inledningsvis i resultatavsnittet görs en presentation av studiens informanter i tabellform. Studiens resultat kommer sedan att presenteras genom en diskussion av olika teman som konstruerats deduktivt, alltså i relation till uppsatsens teoretiska ramverk samt de teman som låg till grund för studiens intervjuguide¹⁶, dessa tre teman har fått namnen *identitet*, *stigma* och *makt/övervakning*. Resultatet presenteras även utifrån ett induktivt konstruerat tema, detta tema bygger på attityder och perspektiv som utvunnits ur informanternas berättelser och upplevelser av verkligheten och som har konstruerats av forskaren själv och har därför fått namnet *att spela en roll*. Baserat på informanternas egna upplevelser kommer kopplingar att göras till den tidigare presenterade tidigare forskningen som tagits fram för denna studie. Här kommer det även att föras diskussioner som knyter an till studiens syfte och frågeställningar. Valet av den kvalitativa metoden med datainsamling genom intervjuer illustreras i presentationen av resultatet i form av citat från studiens intervjumaterial.

5.1 Presentation av informanter

Nedan följer en kort presentation av studiens informanter, med finns de fingerade namnen, informanternas ålder, vid vilken ålder de kom ut som homosexuella för sig själva samt vid vilken ålder detta skedde i relation till omgivningen. Namnen fingeras med hänsyn till studiens strävan efter konfidentialitet och av respekt för informanternas personliga integritet. Analysen grundar sig på material från fem genomförda, inspelade och transkriberade intervjuer. Som nämnts tidigare, eftersom samtliga informanter talar norska så har de citat som förekommer löpande i analys texten översatts från norska till svenska, citaten i sin originalform återfinns kontinuerligt i textens fotnoter.

Namn	Ålder	Ålder vid vilken man kom ut för sig själv	Ålder vid vilken man kom ut för andra
Marte	25	22	23
Mathilde	26	15	16
Noora	27	8	15
Line	25	15	18
Hege	24	15	18

¹⁶ Se bilaga nr 1.

Sara Jansson

Uppsala universitet

Socialpsykologi C - Vt 17

Handledare: Magdalena Vieira

Tabellen ger en överblick över studiens fem informanter. Eftersom samtliga informanter ligger relativt nära varandra i ålder och namnen har fingerats så kan detta redovisas utan att informanternas identiteter riskerar att röjas. Tabellen kommer att användas för att ge forskaren likväl som läsaren en överblick över informanterna under analysen av resultatet samt framför allt i avsnittet som behandlar temat makt/övervakning. När resultatet analyseras utifrån detta tema blir åldern vid vilken informanterna kom ut för sig själva och glappet till den ålder vid vilken de kom ut för sin omgivning relevant för att visa på de svårigheter som finns med att våga komma ut som homosexuell och det stigma som läggningen innebär. Stigmat och svårigheterna kopplas ihop med den roll som heteronormen spelar som den osynliga struktur till vilken informanterna förhåller sig och som bidrar till den övervakning som de utsätter sig själva för i förhållande till sin omgivning.

5.2 Identitet

Resultaten som kommer att presenteras nedan bygger på informanternas olika upplevelser av hur det är att tillhöra en minoritet och att under uppväxten tvingas förhålla sig till en norm som man inte är en del av. Baserat på Meads (1976) beskrivning av hur individens identitet återfinns i beroendelationen som uppstår mellan hen och den sociala grupp som individen tillhör så finns dessa drag i informanternas berättelser. Flera av studiens informanter beskriver hur de känt sig annorlunda i förhållande till sin omgivning vid olika skeden i livet eller i olika situationer, men den gemensamma nämnaren är att det är just i relationen till omgivningen som dessa känslor av utanförskap, eller att vara annorlunda uppstår. Noora beskriver känslan av att vara annorlunda på följande sätt:

”När jag som barn först kände att jag var annorlunda så förstod jag inte varför jag var det, det var så svårt att acceptera och verkligen känna att jag var annorlunda och när man är bland andra människor och känner sig annorlunda, det var hemskt och man kunde inte uttrycka sig, man kunde liksom inte säga något för att man var rädd för hur folk skulle reagera”¹⁷

Nooras beskrivning verkar starkt indikera hur definitionen av att vara annorlunda existerar just i relation till det som anses vara normalt, eller det som informanterna själva upplever som normalt.

¹⁷”Da jeg som barn først kjente at jeg var annerledes, så forsto jeg ikke hvorfor jeg var det. Det var så vanskelig å godta følelsen av å ikke være som alle andre. Det var forferdelig å ikke kunne uttrykke seg, man kunne liksom ikke si noe for man var redd for hvordan folk skulle reagere”

Sara Jansson
Uppsala universitet
Socialpsykologi C - Vt 17
Handledare: Magdalena Vieira

Det går att dra paralleller mellan Nooras och Mathildes berättelser. Noora beskriver hur hon kände sig annorlunda men att hon inte riktigt förstod varför, Mathilde berättar i relation till sin uppväxt hur hon hela tiden kände att det var någonting som inte var som det skulle och betonar detta i relation till att någonting ”var fel” på henne personligen:

”jag visste liksom hela tiden att det var något som var fel på mig”¹⁸

Dessa upplevelser av verkligheten går som nämnt att koppla till Meads (1976) antagande att identiteten formas som i en slags beroenderelation mellan individen och hans sociala omgivning. I linje med detta diskuterar även Kaufman och Johnson (2004) hur individers identiteter påverkas av hur de upplever omgivningens bild av deras jag och kommer fram till att en tydlig parallell kan dras här emellan. Omgivningens påverkan på hur den personliga identiteten upplevs verkar därför vara mycket stark. Noora och Mathilde var relativt unga när de upplevde dessa känslor och det var framför allt i skolans sociala miljöer som det blev påtagligt att de inte var som alla andra. Hade homosexualitet varit en del av en mer accepterad samhällsnorm så hade kanske inte känslan av att vara avvikande eller ”fel” varit lika stark. Hade den sociala gruppen som utgjordes av andra elever i skolan varit mer inkluderande så hade de kanske inte känt att de var fel eller annorlunda. För att något ska ses som fel så behövs även något som definieras som rätt, detta resonemang återfinns hos Goffman (2014) i en diskussion kring begreppet stigma som kommer att behandlas mer ingående analysen av resultaten utifrån nästa konstruerade tema. Goffman menar att den avvikande individen blir kategoriserad som just avvikande först när omgivningens intryck av hen görs om till normativa förväntningar. För att knyta ihop Meads resonemang kring att identitet skapas i relation till en individs omgivning och är beroende av denna samt Goffmans resonemang kring avvikelser så vänder vi oss till en slutsats dragen av Cohler och Hammack (2006) där de betonar att den identitetsskapande processen för homosexuella människor blir problematisk just på grund av det stigma som de upplever i relation till sin omgivning. Med detta menas hur bilden av homosexualitet stigmatiseras i samhället och hur individerna just på grund av att de definierar sig som homosexuella då upplever känslor av utanförskap och att vara annorlunda i förhållande till andra individer i sin omgivning som definierar sig som heterosexuella. Noora beskriver varför hon inte vågade komma ut och identifiera sig med den homosexuella läggningen även om hon visste att det var den identitet som hon bar inom sig:

¹⁸ ”Jeg visste liksom hele tiden at det var noe feil ved meg”

”Jag dolde det att jag var lesbisk, det jag mest tänkte på var att folk, eller exempelvis att vänner inte skulle vilja vara vän med mig längre eller att familjen inte skulle vilja ha något med mig att göra alls eller skicka mig till något sjukhem. De ser på det som en sjukdom, det är inte normalt, det är något som är galet”¹⁹

Bilden av sin omgivning som Noora ger uttryck för i sin berättelse och av omgivningens uppfattningar om henne var mycket en anledning till att hon inte kom ut, hon kände sig onormal och anorlunda i förhållande till sin omgivning, den sociala gruppen i skolan samt attityderna hemma hos föräldrarna. Kaufman och Johnson (2004) skriver i sin artikel att individer som stigmatiseras på grund av sin sexualitet har svårt att associera sin identitet till något positivt och således blir identitetsprocessen betungande och problematisk. Detta resonemang ligger alltså i linje med det ovan nämnda som tas upp i Cohler och Hammacks (2006) artikel. Fenomenet med den betungande identitetsprocessen och svårigheterna med att identifiera sig med en icke- normativ sexuell läggning verkar vara ett problem som genomsyrar begreppet identitet hos en sexuell minoritet.

5.3 Stigma

Detta tema kommer mer ingående att behandla informanternas upplevelser av att tillhöra en grupp som i förhållande till heteronormen ses som avvikande. Informanternas berättelser vittnar om känslor av utanförskap och stigmatisering och därför blir detta relevant att behandla i detta avsnitt. Begreppet stigma utifrån Goffmans definition samt utifrån material som återfinns i den för studien relevanta tidigare forskningen kommer att analyseras i förhållande till det som informanterna berättar om sina upplevelser av att tillhöra en sexuell minoritet. Begreppet stigma (Goffman, 2014, s. 9) syftar till den roll eller identitet som en avvikande individ har/får i ett samhälle, alltså inte det som av normen kategoriseras som vanligt och naturligt. Samtliga informanter beskriver känslor av utanförskap i förhållande till den heterosexuella samhällsnormen, känslor av att inte passa in och att vara avvikande på olika sätt. För att ge en nyanserad bild av hur dessa lesbiska kvinnor upplever verkligheten som en del av en minoritet blir det relevant och intressant att återge några citat som skildrar hur de upplever ordet *heteronormativ*. Konceptet heteronormen blir en tyngdpunkt i analy-

¹⁹ ”Jeg skjulte det at jeg var lesbisk. Det jag tenkte mest på var at folk for eksempel venner ikke ville være venn med meg lengre, eller at familie ikke ville ha noe med meg å gjøre i det hele tatt, sende meg till et mentalsykehus. De ser på det å være lesbisk som en sykdom. Det er ikke normalt, det är noe som er galt”

sen eftersom det bidrar till att homosexualitet upplevs som ett stigma, en avvikelse. Finns det en normativ bild av vad som anses vara det normala så kommer det som faller utanför denna norm att på olika sätt uppfattas som just avvikande. Informanterna beskriver begreppet på följande sätt:

*"Heteronormativ är ju bara sådan världen är. Du säger ju aldrig homonormativ för det är liksom inte det normala"*²⁰ (Line)

*"Heteronormativ för mig betyder att man hela tiden i alla sammanhang utgår från att individer är heterosexuella och på det sättet då inte är öppen för något annat. Att genom att inte någonsin ha det som ett alternativ, alltså icke-heterosexualitet, så finns det inte"*²¹
(Marte)

*"Det är ju den klassiska kvinna - man. Jag tänker också på familjeliv, det förväntas att det ska vara en mansroll och en kvinnoroll, man ska få två fina barn. (...) Det är något man ska passa in i, en slags ram"*²² (Mathilde)

*"Det betyder väl att samhället och sånt har fått oss att tänka att sån som jag är är fel och att det som är äkta då är man och kvinna, och att man ska ha familj och det är den rätta vägen för alla. Att det att vara annorlunda är helt fel"*²³ (Noora)

Informanterna beskriver på olika sätt känslan av utanförskap i förhållande till den heteronormativa samhällsbilden. Marte beskriver hur begreppet heteronormativ för henne betyder att man hela tiden utgår från att människor är heterosexuella och att det därför inte finns någon plats för den homosexuella läggningen. Detta ligger i linje med det som både Guittar (2013) och Valentine, Skelton och Bakers (2003) beskriver i sina studier. Dessa artiklar betonar exempelvis det att föräldrar som är heterosexuella oftast utgår från att även deras barn är heterosexuella. När ett sådant antagande görs

²⁰ "Heteronormativ er bare så verden er. Du sier jo aldri homonormativ, for det er jo ikke det normale"

²¹ "Heteronormativt for meg betyr at man hele tiden i alle sammenheng går utifra at mennesker er heteroseksuelle og at det da ikke er noe åpenhet for noe annet. At det at ikke være heteroseksuell ikke er ett alternativ. Det finns ikke noe annet"

²² "Det er jo den klassiske kvinne-mann greia og det med familieliv, at det forventes at det skal være mansrolle og kvinneverolle, man skal få to fine barn etc. Det er noe man skal passe inn i. En slags ramme"

²³ "Det betyr vel at samfunnet og sånt har fått oss til å tenke at sånne som meg er feil og det som er riktig og ekte er man og kvinne, at man skal ha familie og at det er den rette veien for alle. Det å være annerledes er rart og helt feil"

från en så pass intim krets som den egna familjen så kan det vara svårt för individer som inte identifierar sig med den heterosexuella läggningen att känna att de har ett annat alternativ. Den homosexuella läggningen blir således icke-existerande som ett alternativ i detta sammanhang.

Goffman (2014) skriver att den avvikande individen blir kategoriserad som just avvikande på grund av att omgivningens intryck av hen görs om till normativa förväntningar och delar även upp begreppet stigma i tre kategorier där den typen som blir relevant för studien är stigmat som innebär "fläckar på den personliga karaktären". Stigma inom denna kategori syftar till drag eller egenskaper hos en individ som kan ses som onaturliga lidelser och som visar på ohederlighet. Inom denna kategori räknar han in homosexualitet. Förväntningarna blir synliga först när individen inte lever upp till dem och då blir stigmatiserad i förhållande till sin omgivning. Ovan anförda citat från Line, Marte, Mathilde och Noora kan ses som exempel på denna typ av stigmatisering av individer i förhållande till omgivningen. Noora och Mathilde beskriver familjebilden med avstamp i att det normala är mannen och kvinnan som sedan bildar familj, eftersom det är något de aldrig kommer att göra på det sätt som ses som det naturliga hamnar de i den avvikande kategorin. Noora beskriver relationen kvinna - man som den rätta vägen och säger att hon upplever det som att heteronormen reproducerar bilden av "*att det att vara annorlunda är helt fel*".

Stenger och Roulet (2017) skriver i sin artikel om hur homosexuella revisorer stigmatiseras på sina arbetsplatser på grund av sin sexuella läggning och att det är vanligt att människor som tillhör en grupp i samhället som ses som avvikande väljer att dölja sin identitet på grund av just det stigma som den innebär. I samma linje har alla studiens informanter valt att på olika sätt och i olika lång tid dölja sin sexuella identitet från sin omgivning av rädsla för vilka reaktioner de skulle kunna få. Detta återspeglas i glappet mellan den ålder vissa av informanterna kom ut för sig själva och den ålder vid vilken de kom ut för sin omgivning i den tabell som presenterades i inledningen av detta resultatavsnitt. Om man ser stigma i förhållande till informanternas syn på heteronormativitet så är det tydligt att de förstår att de tillhör av avvikande kategori i samhället och ju längre in i intervjuerna man kom desto mer började informanterna öppna upp sig om vilka faktiska uttryck denna stigmatisering har tagit sig. En av informanterna beskriver hur hon har upplevt fysisk misshandel till följd av att hon kom ut som lesbisk för sin familj:

Sara Jansson
Uppsala universitet
Socialpsykologi C - Vt 17
Handledare: Magdalena Vieira

”Tillslut när pappa förstod så blev jag misshandlad, han slog mig och skrek rakt ut 'är du lesbisk?!' och så skrek jag tillbaka att 'ja jag är lesbisk!' och så fortsatte han bara att slå och slå och slå”²⁴ (Noora)

Nästan alla av studiens informanter har upplevt hot om våld eller andra trakasserier när de befunnit sig i sina egna hem eller i offentliga miljöer på grund av att de är homosexuella. Mathilde beskriver hur hon upplevde total utfrysning från sina föräldrar under lång tid efter det att hon kom ut:

”Mamma vägrade att se mig i ögonen på superlång tid”²⁵

Marte beskriver hur hon på en offentlig plats blev trakasserad när hon och en väninna var ute på krogen:

”När jag sa att jag var lesbisk (...) det var då jag fick hot som 'jag ska knulla dig hetero' eller 'jag ska omvända dig' och det är ju genom sexuellt våld de menar då liksom”²⁶

Den rädsla för stigmatisering och för att ses som annorlunda och fel som informanternas berättelser vittnar om är i flera fall befogad eftersom de utsatts för både fysiskt och psykiskt våld på grund av sin sexuella läggning. Michael Barron och Simon Bradfords studie från 2007 behandlar den klyfta som kan uppstå när homosexuella män blir tvungna att dölja sina rätta jag och försöka passa in i en heteronorm som går hand i hand med en stereotypisk maskulinitetsnorm. Studien behandlar även hur det att avvika från denna maskulinitetsnorm kan ge upphov till att dessa män utsätts för fysiskt våld. Flera studier fokuserar på denna infallsvinkel och vidare på homosexuella mäns hälsa och utsatthet överlag. Peter Dunns studie från 2012 om homosexuella män och de våld de utsätts för på grund av sin sexuella läggning följer samma linje och djupare in i en undersökning av hur homosexuella män som upplever homofobiskt våld.

²⁴ ”Til slutt når pappa forsto så ble jeg mishandlet, han slo meg og skrek rett ut 'er du lesbisk!?' også skrek jag tilbake 'ja jag er lesbisk!' også fortsatte han bare å slå, og slå, og slå”

²⁵ ”Mamma nektet å se meg i øynene på veldig lang tid”

²⁶ ”Da jeg sa jeg var lesbisk (..) det var da jeg fikk hat som 'jeg skal knulle deg hetero' eller 'jeg skal omvende deg' og det er gjennom seksuell vold de mener da liksom”

Rädslan för stigmatisering och upplevt utanförskap på olika sätt som återfunnits i informanternas berättelser och utdragen från dessa som presenterats ovan blir relevanta för nästa tema som behandlar en redogörelse för Foucaults begrepp *Panoptikon* under temat *makt/övervakning*. Den homosexuella läggningen har ovan diskuterats utifrån Goffmans stigmabegrepp och kommer i nästa tema att relateras till processen som det innebär att "komma ut". Flera av studiens informanter beskriver hur de av rädsla för omgivningens reaktioner inte vågat "komma ut" som homosexuella och att heteronormen är ett fenomen som påverkat denna process i stor utsträckning. Nedan diskuteras heteronormen i relation till begreppet *Panoptikon* som en osynlig maktstruktur till vilken individer som tillhör en sexuell minoritet hela tiden förhåller sig.

5.4 Makt/övervakning

Heteronormen blir som ett slags osynligt *Panoptikon* likt det vi finner hos Foucault (1993). En struktur för att övervaka individer och som framför allt leder till att individer som avviker från den rådande samhällsnormen övervakar sig själva. Detta tar sig uttryck i form av en maktillusion som håller människor inom normativa samhällsramar. Inledningsvis i detta resultatavsnitt så presenterades en tabell som bland annat innehöll två olika åldrar vid vilka informanterna kom ut för sig själva och vid vilken ålder de kom ut för sin omgivning. I både Lines, Nooras och Heges fall så tog det allt från tre till sju år från de att de vågade erkänna sin sexuella läggning inför sig själva och till det att de på olika sätt kom ut för sin omgivning. Noora beskriver känslan på följande sätt:

*" För att vara ärlig så trodde jag aldrig att jag skulle komma ut (...) Jag trodde aldrig att jag skulle våga. Som när jag ser på videos av mig själv som barn så kan jag tänka på att jag hade precis samma känslor för tjejer då som nu. Samma känslor fanns inne i mig då. Men jag trodde aldrig att jag skulle kunna uttrycka de känslorna"*²⁷

Noora insåg att hon var lesbisk när hon var åtta år gammal och kom inte ut förrän sju år senare när hon hade fyllt 15. Rädslan för vad omgivningen skulle tycka och tänka var för stor, hon tvingade sig själv att dölja sitt riktiga jag, göra allt för att "passa in" och dölja sin homosexuella identitet eftersom heteronormens inverkan var så stor, hon säger:

²⁷ "For å være helt ærlig så trodde jeg aldri at jeg skulle komme ut (...) Jeg trodde aldri at jeg skulle våge. Som når jeg ser på videoopptak av meg selv som barn så kan jeg tenke på at jeg hadde akkurat de samme følelsene for jenter da, som de jeg har nå. Samme følelsene fantes inni meg da, men jeg trodde aldri jeg skulle kunne uttrykke meg de"

”jag skaffade mig olika hemsidor på sociala medier där man kunde få kontakt med killar, jag gjorde allt för att passa in, för att dölja mitt riktiga jag”²⁸

Heteronormen blir här därför ett exempel på en osynlig övervakare till vilken man förhåller sig av rädsla för att bli upptäckt och då även stigmatiserad av sin omgivning som ännu ett led i den ständigt pågående identitetsskapande processen. För att återigen knyta an till studiens syfte så kommer den nyckelsituation som det för en homosexuell person innebär att komma ut at diskuteras i relation till heteronormen som den osynliga övervakaren. Guittar (2013) skriver i sin artikel om komma ut-processen och dess mening för berörda individer. I en sektion diskuterar han vad det innebär för unga människor att komma ut som homosexuella inför familj och vänner och kommer genom sitt insamlade material fram till att något som bland annat kan göra denna process svår är det faktum att omgivningen under lång tid har tillskrivit en person en heterosexuell identitet eftersom denna är normen. Om man tillskrivits en identitet under en lång tid av personer som står en nära är det väldigt svårt att bryta det mönstret av olika anledningar. Marte beskriver hur heteronormen har påverkat henne:

”Heteronormen har påverkat mig extremt mycket, det är heteronormen som har gjort att det tog 23 år för mig att vara helt ute för föräldrar, vänner, mig själv och min värld liksom. För mig fanns det inget annat alternativ, för mig var det aldrig ett alternativ att vara homosexuell”²⁹

Citatet illustrerar hur homosexualitet inte finns som alternativ eftersom samhället är så pass heteronormativt. Om unga människor inte får det presenterat som ett alternativ eller ens som ett möjligt sätt att vara så blir det svårt när deras identiteter inte överensstämmer med det alternativ som ses som det självklara. I sin artikel från 2003 går Valentine, Skelton och Baker på vissa punkter in på samma linje som Guittar när det kommer till diskussionen kring komma ut processen och dess betydelse för enskilda individer. De förstnämnda menar precis som Guittar att mycket av det som kan

²⁸ ”Jeg skaffet meg forskjellige hjemmesider på sosiale medier der man kunne ta kontakt med gutter. Jeg gjorde alt for å passe inn og for å skjule mitt sanne jeg”

²⁹ ”Heteronormen har påvirket meg ekstremt mye, det er heteronormen som har gjort at det tok 23 år for meg og være helt ute for foreldre, venner, meg selv og min verden liksom. For meg fantes det ikke noe annet alternativ. For meg var det aldri et alternativ å være homoseksuell”

upplevas som problematiskt med att komma ut bland annat kan böttna i det antagande som många heterosexuella föräldrar gör, nämligen att deras barn också är heterosexuella. På så vis finns inget utrymme för homosexualitet och precis som Marte beskriver så är homosexualitet inte ett alternativ. Enligt Valentine, Skelton och Baker så bidrar detta normativa antagande till att individer ofta får en negativ bild av homosexualitet under sin uppväxt och detta i sin tur kan leda till att det senare i livet blir svårt att komma ut. Ett exempel på detta finner vi i ett utdrag ur Mathildes berättelse:

*”Jag visste liksom bara att hon inte ville att jag skulle vara det, att det inte var ett alternativ. Hon hade på något sätt lyckats göra det klart genom min barndom”*³⁰

Så vad kan då denna känsla av att hela tiden förhålla sig till en osynlig övervakare i form av en samhällsnorm som stigmatiserar individer utifrån exempelvis sexuell läggning leda till? Vilka faktiska uttryck kan detta ta sig i längden? I nästkommande avsnitt av studiens resultatanalys kommer ett induktivt konstruerat tema att behandlas med namnet *att spela en roll*. Där kommer de tre deduktiva delarna av analysen att knytas ihop utifrån erfarenheter och känslor som informanterna lyft fram under intervjuerna och som utgör basen för det induktiva temat. Det induktiva temat blir viktigt med hänsyn till studiens fenomenologiska fokus som är just att undersöka vad kärnan i upplevelsen är. I avsnittet nedan presenteras och analyseras informanternas upplevelser av att försöka passa in i ett heteronormativt samhälle. Deras berättelser av hur de på olika sätt försökt passera som heterosexuella och dölja sin homosexualitet blir viktiga för att kunna besvara studiens frågeställningar och för att uppfylla syftet.

5.5 Att spela en roll

Det sista temat som behandlas i detta avsnitt är ett induktivt konstruerat tema som vuxit fram ur analysen av det empiriska materialet. Genomgående under intervjuerna så berättar informanterna om känslan av *att spela en roll*. De berättar på olika sätt om att när man identifierar sig som homosexuell, lesbisk, så tar man på sig en slags mask, spelar en roll för att dölja den man egentligen är. Detta på grund av det stigma som homosexualitet utgör och som i sin tur bidrar till den övervakning man utsätter sig själv för under uppväxten. Kaufman och Johnson (2004) skriver att det är vanligt att människor som utsätts för stigmatisering på grund av sin avvikande identitet använder sig av

³⁰ ”Jeg visste liksom bare at hun ikke ville at jeg skulle være det, at det ikke var et alternativ. Hun hadde på en måte lykkes med det gjennom barndommen min”

Sara Jansson

Uppsala universitet

Socialpsykologi C - Vt 17

Handledare: Magdalena Vieira

något som de kallar för ”passing”. ”Passing” innebär att man använder sig av olika, ofta yttre, attribut som är normala inom den icke-stigmatiserade gruppen för att på så sätt smälta in och slippa stigmatiseras. En av informanterna, Hege, berättar följande:

”Jag försökte allt för att passa in. Pressen med att passa in och dölja att jag gillade tjejer blev större så jag hade på mig andra kläder, sminkade mig, sparade ut håret och pratade om killar”³¹

Hege beskriver hur hon försökte passa in och använde sig av olika saker för att dölja sin lesbiska identitet. Med hjälp av olika faktorer försökte hon ”passera” som heterosexuell och därmed också slippa att bli associerad med en, i förhållande till heteronormen, avvikande sexuell identitet. Den här typen av ”passing”, eller passerande, har genomgående syns i materialet från studiens intervjuer och verkar vara ett fenomen som alla informanter på ett eller annat sätt upplevt. Noora beskriver hur även hon spelade en roll under sin uppväxt för att dölja sin lesbiska identitet:

”Det var ett skådespel, det var bara ett skådespel. Hur jag såg ut, hur jag uppförde mig, hur jag pratade, hur jag bara gjorde saker. Som barn vågade jag inte ens vara vän med tjejer eftersom jag var så rädd för att de skulle genomskåda mig”³²

Även Line upplever att hon spelat en slags roll och framför allt att hon på olika sätt försökt att tillhöra en heterosexuella normen och ansträngt sig för att dölja sin lesbiska identitet och istället försökt att passera som heterosexuell:

”Jag hade gått runt i över två år och bara försökt att vara så hetero som jag kunde och la dade ner alla bilder av Paul Walker i bar överkropp som jag kunde få tag i och bara ’I’m so straight”³³

³¹ ”Jeg prøvde alt for å passe inn. Presset for å passe inn og skjule at jeg likte jenter ble større, så jeg hadde på meg andre klær, sminket meg, sparte ut håret og pratet om gutter”

³² ”Det var et skuespill, det var bare et skuespill. Hvordan jeg så ut, hvordan jeg oppførte meg, måten jeg pratet på, hvordan jeg bare gjorde ting. Som barn turte jeg ikke å være venn med jenter, fordi jeg var redd for at de skulle gjennomskue meg”

³³ ”Jeg har gått i over to år og bare forsøkt å være så hetero som jeg kunne og lastet ned alle bilder av Paul Walker i bar overkropp og bare ’I’m so straight”

Sara Jansson

Uppsala universitet

Socialpsykologi C - Vt 17

Handledare: Magdalena Vieira

Fenomenet som uppdragats i och med att informanterna beskriver ett slags normativt skådespel där de på olika sätt försöker dölja sin homosexuella identitet verkar följa som en sista länk i en kedja som blivit synligt under studiens gång. Med utgångspunkten i Meads (1976) resonemang kring att identitet skapas i en beroenderelation mellan den enskilde individen och hans omgivning har studiens resultat visat på kopplingar mellan informanternas identitetsskapande process och deras omgivning. Under intervjuerna med samtliga informanter framkom information som tyder på att omgivningen spelat en stor roll i hur deras självbilder påverkats och hur deras identiteter på olika sätt tagit form. Om den identitetsskapande processen utvecklas parallellt med omgivningen så blir omgivningens reaktioner eller förväntade reaktioner av väsentlig betydelse för en individ vars identitet tillhör en grupp i samhället som stigmatiseras i förhållande till normen. Goffmans (2014) stigmabegrepp som till mångt och mycket fokuserar på ett stigma kategoriserar en individ som avvikande i förhållande till det som normativt ses som normalt kan kopplas samman med både de trakasserier som informanterna utsatts för både innan och efter de kom ut samt med de känslor av utanförskap som de känt på grund av sin sexuella läggning. Heteronormen har gett upphov till att många av informanterna inte vågat komma ut av rädsla för omgivningens reaktioner. I vissa fall har denna rädsla visat sig vara befogad då de bemötts med våld och trakasserier. Heteronormen fungerar som tidigare diskuteras som en osynlig övervakare, en maktillusion som hållit informanterna på plats inom vissa givna ramar genom att de själva anpassat sig efter denna osynliga struktur som kan liknas vid Foucaults (1993) definition av begreppet panoptikon. Dessa tre delar av kedjan har lett fram till ett för många av informanterna enda alternativ, nämligen att ta på sig en mask, att spela en roll för att försöka passera som heterosexuella i ett samhälle där homosexualitet stigmatiseras och ses som något avvikande och sekundärt i förhållande till rådande normer.

6. Avslutande diskussion

I studiens avslutande diskussion diskuteras resultatet från analysen av det empiriska materialet i relation till syfte och frågeställningar, tidigare forskning, teoretiska utgångspunkter och metod. Viktiga kärnpunkter som framkommit under analysen av resultatet behandlas utifrån utvalda delar från uppsatsens olika avsnitt för att lyfta och diskutera frågor som väckts under studiens gång. Även en kritisk reflektion kring delar av det teoretiska ramverkets historiska kontext förs i relation till informanternas upplevelser och erfarenheter. Avsnittet avslutas med en kort redogörelse för slutsatser och praktiska implikationer för tillämpning och vidare forskning

6.1 Resultat i relation till syfte och frågeställningar

Syftet med studien var att undersöka hur lesbiska kvinnor upplever sin självbild och personliga identitet när de som en del av en sexuell minoritet måste förhålla sig till en heterosexuell norm. Det var även att undersöka om processen som det innebär att komma ut som homosexuell har påverkat dessa kvinnor. Studiens två forskningsfrågor var följande:

Hur har det att vara lesbisk påverkat lesbiska kvinnors syn på sig själva och sin personliga identitet?

Har, och i så fall hur, har processen som det innebär att "komma ut" som homosexuell påverkat dessa kvinnor?

Det empiriska materialet visade att samtliga informanter påverkats på olika sätt av att tillhöra en sexuell minoritet. I många situationer har denna påverkan upplevts av informanterna som negativ och starka känslor av utanförskap och känslor av att vara annorlunda och "fel" i förhållande till sin omgivning har blivit synliga. Däremot upplevdes informanternas självbilder även som positiva och många av informanterna var noga med att påpeka att de i dagens läge känner sig väldigt säkra i sig själva och sina sexuella läggningar. Exempelvis Mathilde berättade att hon idag är väldigt klar över vem hon är och även att hon har varit det under sin uppväxt men att problematiken uppstår i förhållande till hennes omgivning och i hennes fall främst i interaktionen med hennes föräldrar. Noora som varit med om en misshandel inom familjen till följd av att det kom fram att hon var homosexuell beskriver att hon ändå aldrig varit rädd för att "göra sin grej". Det är viktigt att påpeka att alla informanter har sin egen berättelse och upplevelse av hur det är vara lesbiskt samt hur det var att komma ut som homosexuell. Men studien visar att trots att alla informanter har olika historier så är beröringspunkterna många och trots att alla informanter har gemensamt att de upplevt komma ut processen som problematisk på olika sätt så har de alla kommit ut och identifierar sig idag som öppet homosexuella, lesbiska.

6.2 Resultat i relation till tidigare forskning

Studiens resultat visade att många av studiens informanter upplevt den identitetsskapande processen som problematisk på många sätt men att problemen uppstått framför allt i mötet med den sociala

Sara Jansson

Uppsala universitet

Socialpsykologi C - Vt 17

Handledare: Magdalena Vieira

omgivningen. Noora berättade om känslan av att känna sig annorlunda och rädslan för att av omgivningen bli "avslöjad" och då även illa behandlad. Även Mathilde beskrev hur hon i förhållande till sin omgivning upplevt att hon känt sig "fel". Kaufman och Johnson skriver i sin artikel från 2004 att individer som stigmatiseras på grund av sin sexualitet har svårt att associera sin identitet till något positivt och således blir identitetsprocessen just betungande och problematisk. Informanternas upplevelser blir exempel på detta, vilket belystes ovan i detta stycke. Kaufman och Johnson betonar även i linje med Meads resonemang att identiteten är något som påverkas av omgivningens uppfattningar. En parallell kan dras mellan detta resonemang och det som tas upp i Cohler och Hammacks artikel från 2006, nämligen det att fenomenet med den betungande identitetsprocessen och svårigheterna med att identifiera sig med en icke- normativ sexuell läggning verkar vara ett problem som genomsyrar begreppet identitet hos en sexuell minoritet. En beskrivning som återfinns hos Noora illustrerar detta fenomen:

*"Jag dolde det att jag var lesbisk, det jag mest tänkte på var att folk, eller exempelvis att vänner inte skulle vilja vara vän med mig längre eller att familjen inte skulle vilja ha något med mig att göra alls eller skicka mig till något sjukhem. De ser på det som en sjukdom, det är inte normalt, det är något som är galet"*³⁴

Många artiklar och studier som gjorts inom det valda området fokuserar på homosexuella män och deras upplevelser av utsatthet i samhället. I M. Barron och S. Bradfords studie från 2007 ligger fokus på de trakasserier och det våld som homosexuella män får utstå bland annat på grund av en norm som eftersträvar och reproducerar den stereotypa maskuliniteten där män ska vara starka, ledande och icke känslostyrda. Denna stereotyp är enligt deras studie någon som homosexuella män ofta inte identifierar sig med och det uppstår då en slitning gällande deras identiteter och det faktum att de då inte passar in i den normativa bilden gör att de utsätts för våld och trakasserier (Dunn, P. 2012). Men hur ser det då ut för lesbiska kvinnor? Var är deras röster i den existerande forskningen inom detta fält? Upplevelsen som författaren till denna uppsats har fått under den fördjupande översikten av forskningsfältet inom detta område är att homosexuella kvinnors upplevelser av våld och

³⁴ "Jeg skjulte det at jeg var lesbisk. Det jag tenkte mest på var at folk for eksempel venner ikke ville være venn med meg lengre, eller at familie ikke ville ha noe med meg å gjøre i det hele tatt, sende meg till et mentalsykehus. De ser på det å være lesbisk som en sykdom. Det er ikke normalt, det er noe som er galt"

Sara Jansson

Uppsala universitet

Socialpsykologi C - Vt 17

Handledare: Magdalena Vieira

trakasserier hamnar i skymundan. Kanske har detta att göra med att när det kommer till kvinnor så finns ingen förväntad maskulinitetsnorm att leva upp till som i sig kan ses som innefattande olika typer av våldsinslag. Känslan under studiens intervjuer med informanterna var att de väldigt gärna ville få utrymme att berätta om sina upplevelser av våld och trakasserier. Kanske var anledningen till detta att deras upplevelser inte tas seriöst i ett samhälle där de dels brottas med en heteronorm och dels en norm där våld ofta kopplas till maskulina sammanhang vilka de inte är en del av. Informanternas berättelser vittnar om att lesbiska kvinnor i hög grad utsätts för våld och trakasserier både inom familjen och i offentliga sammanhang till följd av sin sexuella läggning. Det är författarens förhoppning att i och med denna studie väcka en debatt kring detta ämne och fylla den kunskapslucka som framträtt under studiens gång. Det är vidare en förhoppning att framtida studier erkänner denna problematik för att synliggöra lesbiska kvinnors upplevelser och erfarenheter av utsatthet i olika sammanhang.

6.3 Resultat i relation till de teoretiska utgångspunkterna

Meads teorier kring identitet och jaget har varit av stor betydelse för att förstå informanternas upplevelser av den identitetsskapande processen. Tyngdpunkten har i studien varit Meads definition av jaget som något som skapas i en beroende relation mellan individen och hens sociala omgivning. Informanterna beskriver hur de upplevt att det är först i förhållande till omgivningen som deras upplevelser av sig själva har blivit problematiska. Först i förhållande till en heteronormativ omgivning har den homosexuella läggningen stigmatiserats. Stigmabegreppet har i denna studie behandlats utifrån Goffmans definition och har på många sätt varit vitalt för studien. Dock är en kritisk reflektion kring valet av denna teori på sin plats. Valet av Goffmans stigmabegrepp motiveras utifrån dess relevans för studien samt kopplingen till teman inom den presenterade i uppsatsen tidigare forskningen. Men på sin plats är ändå en kritisk reflektion gällande valet av Goffmans bok om stigma som en del av studiens teoretiska ramverk. Inledningsvis i boken, närmare bestämt på sidan 12 beskriver Goffman tre typer av stigman, i en av dessa tre typer räknar han in homosexualitet. Mer om denna typ av stigma finns i uppsatsens teoriavsnitt. Till denna kategori som Goffman kallar för fläckar på den personliga karaktären räknar han in homosexualitet tillsammans med psykiska rubbningar, fängelsevistelser, arbetslöshet, alkoholism, underliga böjelser och självmordsförsök. I uppsatsens inledningskapitel redogörs det för en del faktorer samhället som man skulle kunna tänka sig kan påverka den individ som definierar sig som homosexuell negativt, nämligen att det länge klassades som en sjukdom samt att det i sju av världens länder är belagt med dödsstraff att vara homo-

Sara Jansson

Uppsala universitet

Socialpsykologi C - Vt 17

Handledare: Magdalena Vieira

sexuell. Kanske kan det te sig underligt att författaren valt litteratur som underlag för studien där homosexualitet jämförs med psykiska rubbningar och självmordsförsök. Men detta val var medvetet då det är författarens förhoppning att bilden av det förtryck som homosexuella utsätts för samt det utanförskap som studiens insamlade och analyserade material visar på ska dras fram i ljuset och sättas i fokus. När frågor om utanförskap, normativitet och avvikelser behandlas är det intressant att reflektera över att litteratur som används just för att analysera och förstå dessa mekanismer själv likställer exempelvis homosexualitet med psykiska rubbningar och självmord i stigmabemärkelse. Även om Goffmans bok är skriven i en tid då homosexualitet var klassat som en psykisk sjukdom så kommer studenter vid olika universitets sociologiska institutioner bli rekommenderade dessa och en känsla av utanförskap kan reproduceras genom litteratur som egentligen kanske ska användas för att förstå mekanismerna bakom detta fenomen. Författaren hyser då en förhoppning om att även dessa sociologistudenter kan använda begreppet stigma på ett reflexion sätt och på ett kritiskt sätt adressera det problematiska i en definition av homosexualitet som en psykisk sjukdom.

Michel Foucaults utvecklande teorier kring begreppet *Panopticon* var en annan av uppsatsens grundpelare. Foucault menar att *Panopticon* som struktur illustrerar övervakning och kontroll av människor samt ger upphov till en maktillusion. Denna illusion innebär att den individ som tror att hen är övervakad, och inte vet exakt när övervakningen sker i längden kommer att bli sin egen fångvaktare och övervaka sig själv (Foucault, 1993, s. 235). Rent socialpsykologiskt betyder detta att om en individ ständigt är medveten om att hen kan bli sedd så leder det till att individen begränsar sig själv i sina handlingar av rädsla för vad omgivningen skulle tycka eller tänka. Detta fenomen kunde återspeglas i informanternas upplevelser av heteronormen samt hur denna i sin tur bidrog till att det för en del av dem tog så pass lång tid att våga komma ut. Bland annat Noora, Hege och Marte beskrev känslor av rädsla för bemötandet de skulle få från sin omgivning om de kom ut. Noora, Hege och Line beskrev vidare även hur de försökte passera som heterosexuella för att slippa bli associerade med den homosexuella läggningen, detta för att de, i linje med Foucaults resonemang blev sina egna övervakare på grund av rädsla för omgivningens reaktioner.

6.4 Resultat i relation till metod

Avgränsningen som gjordes till att enbart intervjua kvinnor som identifierar sig som homosexuella kan ha påverkat studiens resultat på olika sätt. Hade forskaren gjort valet att exempelvis även inkludera kvinnor som identifierar sig som bisexuella eller homosexuella män så hade utfallet blivit an-

Sara Jansson

Uppsala universitet

Socialpsykologi C - Vt 17

Handledare: Magdalena Vieira

norlunda. Å andra sidan gjordes ett medvetet val att hålla gruppen homogen med hänsyn till den kunskapslucka som blev synlig i den tidigare forskning gällande lesbiska kvinnor, utsatthet och våld, vilket behandlas i den avslutande diskussionens andra del som berör just den tidigare forskningen i relation till studiens resultat. Valet av semistrukturerade intervjuer gav studiens informanter möjligheten att fritt berätta om sina erfarenheter och styra intervjuerna så att fokus hamnade på det som var viktigt för var och en utan att tappa den röda tråden för studiens fokus. Detta fria spelrum för uttryck och upplevelser varvat med intervjuguidens teman och fasta frågor gjorde att balansen mellan struktur och frihet hamnade på en bra nivå. Informanterna kunde öppet berätta om sina erfarenheter samtidigt som forskaren fick fram material som hjälpte till att besvara studiens inledande frågeställningar. På så sätt uppfylldes studiens syfte och nya infallsvinklar blev synliga som sedan kunde ligga till grund för vidare analys, exempelvis genom det induktivt framtagna temat i studiens resultatavsnitt. Det faktum att studien utfördes i Norge medförde en del extra arbete vad gäller översättning av allt det transkriberade materialet från norska till svenska men det var viktigt för studien att informanterna tilläts tala sitt eget språk under intervjuerna istället för att exempelvis tala engelska då detta bidrog till att skapa en mer avslappnad stämning.

6.5 Slutsatser och praktiska implikationer för tillämpning eller vidare forskning

Studios resultat har visat att informanterna upplever svårigheter vad gäller identitetsskapande på olika sätt på grund av att de tillhör en sexuell minoritet som stigmatiseras. Men enligt det empiriska materialet så är dessa svårigheter snarare något som existerar på grund av det heteronormativa samhällsklimatet än på grund av individuella inre faktorer som beror på informanterna själva. I detta avslutande avsnitt vill forskaren även ännu en gång trycka på vikten av att lesbiska kvinnors historier och erfarenheter måste tas seriöst och ges utrymme för att bli en del av forskningsfältet i framtida studier. Här verkar finnas en kunskapslucka vad gäller lesbiska kvinnors synlighet i förhållande till homosexuella män och deras berättelser. Det är forskarens förhoppning att denna studie kan ligga till grund för vidare forskning inom området och bidra till ett nytt perspektiv som kan ligga till grund för vidare debatt och diskussion.

Sara Jansson
Uppsala universitet
Socialpsykologi C - Vt 17
Handledare: Magdalena Vieira

Referenslitteratur

Aspers, P. (2007): *Etnografiska metoder*, Liber AB, Malmö

Corbin, J. & Strauss, A. (2015): *Basics of Qualitative Research*, SAGE Publications Inc, California

Foucault, M. (1993): *Övervakning och straff*, Studentlitteratur AB, Lund

Goffman, E. (2014): *Stigma: den avvikandes roll och identitet*, Studentlitteratur AB, Lund

Mead, G.H. (1976): *Medvetandet, jaget och samhället*, Argos Förlag AB, Lund

Repstad, P. (2007): *Närhet och distans - Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*, Studentlitteratur AB, Lund

Trost, J. (2005): *Kvalitativa intervjuer*, Studentlitteratur AB, Lund.

Barron M. & Bradford S. (2007): *Corporeal controls: Violence, Bodies, and Young Gay Men's Identities*. Sage Publications

Cohler J. B. & Hammack L. P. (2006): *The Psychological World of the Gay Teenager: Social Change, narrative and "Normality"*. Springer Science+Business Media Inc.

Concannon, L. (2008): *Citizenship, sexual identity and social exclusion - Exploring issues in British and American social policy*. Emerald Group Publishing Limited, London.

Dunn, P. (2012): *Men as Victims: "Victim" Identities, Gay Identities, and Masculinities*. Journal of Interpersonal Violence.

Guittar A. N. (2013): *The Meaning of Coming Out: From Self-Affirmation to Full Disclosure*. QSR Volume IX Issue 3, Lancaster.

Sara Jansson

Uppsala universitet

Socialpsykologi C - Vt 17

Handledare: Magdalena Vieira

Isacco A, Yallum N. K. och Chromik N. C. (2012): *A Review of Gay Men's Health: Challenges, Strengths and Interventions*, American Journal of Lifestyle Medicine, Vol 6, no 1.

Kaufman M. J och Johnson C. (2004): *Stigmatized individuals and the process of identity*, The Sociological Quarterly, Vol. 45, Issue 4, California.

Stenger S. och Roulet J. T. (2017): *Pride against prejudice? The stakes of concealment and disclosure of a stigmatized identity for gay and lesbian auditors*, Work, employment and society.

Valentine G., Skelton T. och Butler R. (2003): *Coming out and outcomes: negotiating lesbian and gay identities with, and in, the family*, Environment and planning D: Society and space, Vol. 21, England

Wojnar D.M. och Swanson K.M. (2007): *Phenomenology: An exploration*, Journal of Holistic Nursing, Vol 25 Nr 3

Svenska kyrkan (2009). Kyrkomötets beslut om vigsel och äktenskap:

<https://www.svenskakyrkan.se/samkonade-aktenskap>

(Hämtad 2017-03-29)

State-sponsored homophobia - A world survey of sexual orientation laws: criminalization, protection and recognition, 11th edition (2016):

http://ilga.org/downloads/02_ILGA_State_Sponsored_Homophobia_2016_ENG_WEB_150516.pdf

(Hämtad 2017-04-09)

Jonsson, L. (2015). HBT-historia: <http://www.rfsl.se/om-oss/historia/>

(Hämtad 2017-04-09)

RFSL:s begreppsordlista (2015): <http://www.rfsl.se/hbtq-fakta/hbtq/begreppsordlista/>

(Hämtad 2017-04-18)

Sara Jansson

Uppsala universitet

Socialpsykologi C - Vt 17

Handledare: Magdalena Vieira

Vetenskapsrådet (2014). Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

(Hämtad 2017-04-27)

Socialstyrelsen (1968). Definitionen av WHO's siffersystem för att klassificera sjukdomar:

<https://www.socialstyrelsen.se/klassificeringochkoder/Documents/KS68.pdf>

(Hämtad 2017-05-06)

Bilaga 1

Intervjuguide

Homosexualiteten och jaget

Berätta lite om dig själv. Vem är du?

Hur gammal var du när du kom ut som lesbisk? Beskriv de omständigheter i vilka du kom ut? Vad var det som föranledde att du kom ut just då?

Vad betyder ordet lesbisk för dig? Vilka andra beteckningar använder du? Vilka beteckningar använder din omgivning?

Tog det lång tid från det att du insåg att du var lesbisk till det att du kom ut?

Identitet

Upplevde du någon skillnad gällande din självbild efter att du kommit ut som lesbisk?

Var det någonting som förändrades efter du kom ut (hos dig/hosandra)? Vad i så fall?

Fanns det, för dig, något före och efter det att du kom ut?

Hur upplever du att din omgivning reagerade när du kom ut? Fanns det något före och efter gällande hur du upplevde omgivningens bemötande?

Heteronormen

Vad betyder ordet heteronormativ för dig?

Kan du berätta lite om en situation där du känt av heteronormen? Hur (om alls) har den påverkat dig tror du?

Känner du någon typ av utanförskap på grund av din sexuella läggning? När i så fall, i vilka sammanhang?

Hur tänker du kring dagens samhällsklimat/den politiska utvecklingen gällande heteronormen?

Sara Jansson
Uppsala universitet
Socialpsykologi C - Vt 17
Handledare: Magdalena Vieira

Bilaga 2

Information till informanter

I samband med min utbildning inom socialpsykologi C på Sociologiska institutionen vid Uppsala universitet ska jag skriva en uppsats och Du tillfrågas härmed att delta i en studie som handlar om hur homosexuella kvinnor tänker kring begreppet identitet och hur detta påverkas av det faktum att vi lever i ett heteronormativt samhälle.

Jag har valt att avgränsa mig till att lägga mitt fokus på homosexuella personer som identifierar sig som kvinnor och därmed också som lesbiska kvinnor.

Syftet med den här studien är att undersöka hur människors uppfattning av sin identitet påverkas när de befinner sig utanför den normativa samhällsbilden, alltså tillhör en minoritet i förhållande till en norm. Vidare ämnar studien att undersöka processen att ”komma ut” som lesbisk och vilka tankar du haft före och efter det att du kom ut för att senare kunna analysera detta ur ett socialpsykologiskt perspektiv.

Den datainsamlingsmetod jag kommer att använda för att få min empiri till studien är kvalitativa intervjuer. Varför jag har just valt att tillfråga Dig är för att jag tror att Du kan bidra med information som är betydelsefull för min studie.

Min förfrågan gäller också om jag eventuellt skulle kunna återkomma till Dig med några förtydligande frågor inom fyra veckor efter intervjutillfället.

Ditt deltagande i studien är helt frivilligt. Du kan närsomhelst avbryta ditt deltagande utan närmare motivering. Du kommer att vara anonym, ditt namn kommer inte att figurera någonstans i studien men citat kan förekomma. Alla uppsatsarbeten granskas av handledare utifrån fyra grundläggande etiska principer: informationskravet, konfidentialitetskravet, nyttjandekravet och samtyckeskravet som går att läsa i sin helhet via länken: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>.

Tillgång till källmaterialet kommer endast jag som författare och handledare att ha. När uppsatsen är klar så finns möjlighet till att ta del av resultatet vid ett examinationsseminarium (datum meddelas i så fall) och den kommer även att publiceras på nätet tillsammans med andra uppsatsarbeten på Uppsala Universitet.

Ytterligare upplysningar lämnas av nedanstående ansvariga.

Författare: Sara Jansson, jansson.sara.maria@gmail.com, mobilnr 0765950081 (+46 från Norge)

Sara Jansson

Uppsala universitet

Socialpsykologi C - Vt 17

Handledare: Magdalena Vieira

Kursansvarig (C-uppsatskursen): Dominika Polanska

Handledare för uppsatsarbetet: Magdalena Vieira, Magdalena.Vieira@soc.uu.se, mobilnr 0709-

615 094